

Versie 0.07

Meerjarenprogramma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen 2016-2020

Verboden woord: pilot

Algemeen: hoe verwerken we wat andere partijen bijdragen (vooral omdat daar in de doorlooptijd van het opstellen van het MJP iha nog geen duidelijkheid over zal bestaan)? Laat dit duidelijk zien in het programma

Algemeen: verschillende onderdelen van het programma afstemming om overlast te minimaliseren (bv aanpak vastgoed, aanpak infra etc)

Algemeen: gelijk met het MJP andere besluiten voorleggen? Bv de systematische aanpak van vergunningverlening zoals nu door ODG is voorbereid?

NCG Den Haag bijdrage aan/trekker van:

- Regelingen
- Verduurzaaming
- Woningmarktonderzoek
- Industrie
- Infra
- Op termijn: Stad- en dorpsvernieuwing
- Onderzoeksprogramma

Versie 0.07

Inhoudsopgave

1	Voorwoord.....	3
2	Toelichting bij het Meerjarenprogramma (leeswijzer).....	4
3	Inleiding – De waarde van Groningen.....	5
3.1.1	De waarde van Groningen.....	5
4	Missie voor de toekomst.....	10
4.1	Uitgangspunten en kernwaarden.....	10
4.2	Missie.....	11
4.3	Visie.....	12
4.4	Doelen.....	13
5	Gaswinning en de gevolgen.....	17
5.1	Gaswinning en aardbevingen.....	17
5.3.	Fysieke, sociale en economische effecten van aardbevingen.....	23
6.	Prioritering in de versterkingsopgave.....	26
6.1.	Beschrijving pga, groene en witte NPR, cie Meijdam.....	26
6.2.	Prioriteringsmethodiek.....	26
6.3.	Werkwijze.....	33
7.	Herijking van verantwoordelijkheden (wordt gecombineerd met H4).....	34
7.1.	Commissie Meijer, “Vertrouwen op Herstel” en Dialogotafel.....	34
7.2.	De urgentie voor publieke verantwoordelijkheid.....	34
7.3.	De Nationaal Coördinator Groningen.....	34
7.3.1.	Opdracht.....	34
7.3.2.	Positionering en rol van de Nationaal Coördinator Groningen.....	35
7.3.3.	Rolverdeling NCG, CVW, NAM.....	35
7.3.4.	Rolverdeling NCG, Rijk, Provincie en Gemeenten.....	35
7.4.	Werkwijze.....	35
8.	Schets van het gebied.....	37
8.1.	Gebiedsbeschrijving.....	37

Versie 0.07

8.2.	Typering van de vier clusters.....	37
8.3.	Dragers van het gebied.....	37
9.	Schadeherstel.....	38
9.1.	Algemeen.....	38
9.2.	Complexe gevallen.....	41
9.3.	Commissie bijzonder situaties.....	41
9.4.	Geschillencommissie.....	41
9.5.	Onafhankelijke Raadsman.....	41
9.6.	Één loket.....	41
10.	Versterking.....	43
10.1.	Woningen.....	43
10.2.	Maatschappelijk vastgoed, voorzieningen.....	44
10.3.	Scholen.....	45
10.4.	Zorg.....	45
10.5.	Industrie.....	47
10.6.	Agrarische sector.....	47
10.7.	Bedrijven.....	50
10.8.	Infrastructuur.....	50
10.9.	Calamiteitenorganisatie.....	54
11.	Verduurzaming.....	56
12.	Economie/arbeidsmarkt/opleidingen.....	58
13.	Verbeteren leefbaarheid.....	76
14.	Cultureel erfgoed.....	79
15.	Benadering per gebied.....	82
15.1.	Werkwijze.....	82
15.2.	MEDAL.....	82
15.3.	BTW.....	84
15.4.	HSSM.....	85
15.5.	G.....	86
15.6.	Participatie/bewonersplatform.....	87

Versie 0.07

16.	Ruimtelijke ordening.....	88
16.1.	Bestemmingsplannen.....	88
16.2.	Criteria waardestelling.....	88
16.3.	Ruimtelijke kwaliteit.....	88
16.4.	Experimenteergebied.....	88
16.5.	Woningbedrijf.....	88
17.	Vergunningverlening.....	90
18.	Regelingen.....	91
18.1.	Regeling waardevermeerdering.....	91
18.2.	Garantie/Opkoopregeling (opkoopregeling).....	92
18.3.	Saneringsregeling.....	92
18.4.	Garantiefonds achterstallig onderhoud.....	92
18.5.	Meerkostenregeling nieuwbouw.....	92
18.6.	Waardedalingsregeling.....	92
18.7.	Regeling nieuwbouw innovatie.....	92
19.	Onderzoeken.....	93
19.1.	Woningmarktonderzoek.....	93
19.2.	Onderzoek RuG Gezondheid.....	93
19.3.	Participatief vraaggericht onderzoek ZIF over woon- en zorgwensen (zie onder zorg).....	93
19.4.	Onderzoek Buck.....	93
19.5.	Kennisplatform ondergrond.....	93
19.6.	Kennisplatform bovengrond.....	94
20.	Monitoring & Rapportage.....	95
21.	Communicatie en informatievoorziening.....	96
21.1.	Communicatie.....	96
21.2.	Informatieplatform.....	96
22.	Organisatie en staf.....	97
23.	Begroting.....	98
24.	Bijlagen.....	99
24.1.	Definities.....	99

Versie 0.07

24.2.	Verzamelstaat “wat nog te doen”	99
24.3.	Verantwoording/samenvatting verkenningen.....	99
24.4.	Verantwoording/samenvatting werkconferenties.....	99
24.5.	Advies Stuurgroep 25/11.....	100

Versie 0.07

1 Voorwoord

[Nicolette Steenbergen/Hans Alders]

Versie 0.07

2 Toelichting bij het Meerjarenprogramma (leeswijzer)

[Gert-Jan]

Context en Opgave

3 Inleiding – De waarde van Groningen

(10)(2e)

10 jaar is ambitieus
Veel nog niet bekend

3.1.1 De waarde van Groningen

De belangrijkste context voor het Meerjarenprogramma van de Nationaal Coördinator Groningen is de steeds dieper ingrijpende problematiek van de gasbevingen. Dit treft niet alleen vele individuele bewoners in de regio, maar ook de vitaliteit van Groningen als geheel.

Daarmee is ook de waarde en waardering van Groningen en de Groningers aan de orde.

Tegen deze achtergrond willen we in deze inleiding beginnen met een schets van de context van de opgave waar de Nationaal Coördinator Groningen voor staat: De historische achtergrond van Groningen, de gaswinningen, en de discussie over de publieke verantwoordelijkheden. We eindigen deze inleiding met de opzet van deze allereerste versie van het Meerjarenprogramma. Op alle aspecten komen we in de latere hoofdstukken uitgebreider terug.

- Historische achtergrond

Groningen heeft een rijke geschiedenis. Een eeuwenoud zeelei gebied met verschillende landschappen, vruchtbaar, en al sinds de vroege ijzertijd bewoond op de hogere kwelderruggen en oeverwallen. De Groningse wierden zijn tot 2500 jaar oud en zijn nog steeds in zeer karakteristieke rijen in het landschap te vinden langs de vroegere rivierlopen van onder meer de Hunze (Reitdiep), de Eems en de Fivel.

In 787 droeg Karel de Grote in de abdij van Monte Cassino aan priester Liudger op om als missionaris naar de Ommelanden en Oost Friesland te trekken. Het eerste kersteningsgebied van het huidige Nederland.

De kerken die we nu zien als de herkenningspunten in het landschap dateren van later tijd. In nogal wat kerken gaan de tufstenen delen van de constructie en de torens terug tot het midden van de 12^e eeuw. Ook zijn er veel dorpen met prachtige Romaanse kerken uit de 13^e eeuw. Het is oud landschap met een rijke geschiedenis rond de stad Groningen dat het centrum was voor de hele streek. Ook de wegdorpen van Slochteren en de veenkoloniën van Hoogezand en Menterwolde zijn prachtige stukjes Gronings erfgoed.

Versie 0.07

De Groningers brachten het gebied met vooral veeteelt en akkerbouw en aan de landbouw verbonden industriële bedrijvigheid door de eeuwen tot bloei, organisch en geleidelijk tot wat we nu zien. Een fijnzinnig en karakteristiek patroon van oude dorpen en stadjes rond vaak eeuwenoude kerken met prachtige velden en akkers waarop trotse en voor de streek zeer karakteristieke boerderijen staan, met vaak ook alle uitrusting die bij de moderne tijd hoort. *(achterin: Belangrijkste bron: "Historie van Groningen Stad en Land" onder redactie van Formsa, W.J. e.a., Groningen 1976)*

Los van de aan landbouw gerelateerde bedrijvigheid, die nog steeds de kern-identiteit vormt in de regio, zijn er diverse sterke economische en sectoren in de loop van de 20e eeuw ontwikkeld, die naast de stad Groningen ook in de regio kenbaar zijn. In de regio springt de Eemshaven, het havengebied bij Delfzijl met de daar aanwezige chemische bedrijvigheid en de bedrijvigheid rond Hoogezand eruit. Daarnaast gaat het vooral om veel ondernemingen in Het Midden en Kleinbedrijf.

- Gaswinning

De 'economische' waarde van Groningen voor Nederland als geheel, kreeg sinds de ontdekking van aardgas in 1959 een geheel andere dimensie. Dankzij het Groningse aardgas schoot het welvaartspeil van Nederland omhoog. De gehele infrastructuur in Nederland werd 'gasrijp' gemaakt. De negatieve gevolgen voor het gebied zelf waren toen nog niet in zicht.

Vanaf 1991 zijn er meer dan 850 aardbevingen door deze gaswinning. Op 16 augustus 2012 is er in Huizinge een zware aardbeving (schaal 3,6 op de schaal van Richter) die zeer veel schade veroorzaakt. In de 9 gemeenten in de kern van het aardbevingsgebied heeft 52,4% van de woningen schade. In Loppersum is dat 66,7%. De aardbevingen grijpen diep in het leven van de Groningers. Allereerst de onveilige en onzekere situatie voor de bewoners. Daarnaast is er een direct gevolg in de waardedaling van huizen en gebouwen, in aantasting van het eeuwenoude cultureel erfgoed en de dorpsgezichten en in het negatief imago vestigingsklimaat voor bedrijven.

Op 30 september 2014 treft een aardbeving (schaal 2,8 op de schaal van Richter) ook de steden Groningen en Hoogezand Sappemeer. Het aardbevingsgebied en de impact van de aardbevingen breiden zich daarmee enorm uit (in aantallen getroffen mensen, gebouwen en mogelijke veiligheidsrisico's).

De verwachting is dat bij voortzetting van de gaswinning de frequentie en de kracht van de aardbevingen zullen toenemen. (brief Min. EZ 16/12/2014 Winningsbesluit).

- Herijking verantwoordelijkheden

De aardbeving in Huizinge maakt in 2012 dat ook voor het eerst buiten Groningen het besef doordringt dat er een ernstige situatie aan de orde is. De commissie Duurzame Toekomst Noordoost Groningen (de commissie 'Meijer') wordt naar aanleiding hiervan ingesteld op 23 mei 2013 om het provinciebestuur te adviseren over de toekomst van het gaswinningsgebied. Opdracht: Beschrijf wat het nadeel in het gaswinningsgebied inhoudt en geef aan hoe dit kan worden hersteld. Hoe kan het toekomstperspectief, het imago, de vestigingsvoorwaarden en de belevingskwaliteit duurzaam worden verbeterd, en welke maatregelen zijn hierbij nodig en dragen daarnaast ook bij aan de gewenste energietransitie. Het gaat hierbij om de doelen:

Versie 0.07

- a) Herstel van gevoel van veiligheid en toekomstzekerheid bij de inwoners in het gebied
- b) Herstel van vertrouwen tussen enerzijds bewoners, ondernemers en bestuurders en anderzijds Rijksoverheid en NAM
- c) Verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving en daarmee de aantrekkelijkheid en belevingswaarde van het gebied
- d) Borgen van een duurzaam economisch toekomstperspectief voor het gebied

Op basis hiervan zijn door de commissie drie programmalijnen uitgewerkt. Als vierde lijn wordt ingegaan op de nieuwe verhouding tussen overheid en samenleving. Het programma wordt samen vanuit mede-eigenaarschap van alle partijen uitgewerkt. Dit gebeurt in de Dialoogtafel (noot met verwijzing).

Op 17 januari 2014 wordt een akkoord gesloten tussen de negen aardbevingsgemeenten, de provincie en het rijk. Er wordt 1,2 miljard euro beschikbaar gesteld om de adviezen van de commissie Meijer verder uit te werken. De op basis van het “Advies Aan Tafel” ingestelde Dialoogtafel is vervolgens in maart 2014 gestart en heeft de uitwerking van de drie programmalijnen van de commissie Meijer opgepakt. Als aardbevingsgebied werd op dat moment het gebied gedefinieerd dat behoort tot de volgende gemeenten: Delfzijl, Appingedam, Loppersum, Eemsmond, Slochteren, De Marne, Bedum, Winsum, Uithuizen.

De beving in september 2014 vormt een tweede wake-up call. De ervaringen met de schadeafhandeling en de werkzaamheden van de Dialoogtafel brengen steeds nadrukkelijker de vraag op tafel hoe de publieke partijen adequaat hun gezamenlijke verantwoordelijkheid kunnen nemen. Inmiddels is het aardbevingsgebied her-gedefinieerd, en raken ook de gemeenten Menterwolde, Hoogezand –Sappemeer en Ten Boer als ook de stad Groningen betrokken. (zie elders kaartje provincie met omtrek gebieden.)

In het aanvullend bestuursakkoord over de aanpak van het aardbevingsgebied Groningen van 9 februari 2015 besluiten de gezamenlijke overheden tot het opzetten van een Overheidsdienst Groningen teneinde:

- Een publiek ontwikkelingsperspectief en kader te bieden voor de aanpak;
- De inzet van alle betrokken overheden te versnellen, verbreden en intensiveren;
- Prioritering en kaderstelling aan te geven naar CVW;
- Te zorgen voor bekostiging integrale en meerjarig programma (door NAM, en een deel van de kosten voor maatregelen voor leefbaarheid, duurzaamheid en economie door betrokken overheden van rijk en regio waar het hun reguliere programma’s verantwoordelijkheden betreft);

Versie 0.07

- De publieke governance op orde te brengen;
- Het lokaal bestuur te ondersteunen en te faciliteren;
- De participatie en ondersteuning van bewoners, ondernemers en maatschappelijke partijen te regelen.

De dienst valt onder rijks verantwoordelijkheid en zal worden geleid door de Nationaal Coördinator Groningen (NCG). De dienst werkt op basis van een meerjarig programma “Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen 2015 – 2025” met een meerjarige begroting. Het programma wordt jaarlijks door de Minister van EZ vastgesteld en aan het parlement aangeboden. Een kwartiermakersteam start in april et diverse verkenningen met het doel al direct bij de benoeming van de Nationaal Coördinator inzicht kunnen opleveren voor het treffen van maatregelen.

- De Nationaal Coördinator Groningen en het eerste Meerjarenprogramma

Op 1 juni 2015 treedt Hans Alders aan als Nationaal Coördinator Groningen. Hij treft in de gesprekken en diverse verkenningsrapportages een hoge urgentie aan. Daarom wordt de aanvankelijke planning om per januari 2016 het eerste concept van het Meerjarenprogramma op te leveren, nog verder ingekort naar november 2015.

De belangrijkste vraag die wordt gesteld in de regio is een snellere, bredere en slagvaardige afhandeling van schadeherstel, de wens om sneller en beter te versterken met behoud van waardevolle authenticiteit, én de wens tot het koppelen van diverse andere maatregelen met het oog op de noodzakelijke toekomstkwaliteit.

Uit de verkenning blijkt eveneens dat er brede steun is om te werken aan een gezamenlijk toekomstperspectief voor 2025, maar dat allereerst de primaire overlast van de bevingen moet worden aangepakt: “Eerst de schadeafhandeling op orde, dan pas ruimte voor de toekomst” (Startnotitie Meerjarenprogramma, 24-7-2015).

Een tweede belangrijke conclusie is : “Er is grote behoefte op alle niveau’s aan eenduidige en transparante inzichten in feiten, impact en risico’s van gaswinning en aan versnelling van het opleveren van alle relevante onderzoeksresultaten”(Startnotitie Meerjarenprogramma, 24-7-2015).

De eerste versie van het Meerjarenprogramma die u hier aantreft gaat daarmee nog steeds volledig uit van de ambitie naar een aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen voor 2025, maar wil nu allereerst aan de twee bovengenoemde prioriteiten werken voor de korte termijn:

1. schadeherstel, versterking en koppeling aan toekomstopgaven
2. eenduidiger en beter inzicht in feiten en risico’s

De scope van deze eerste versie van het meerjarenprogramma is gefocust op maatregelen die met prioriteit allereerst nodig zijn in 2016.

Daarmee hebben we heel veel van de voorstellen en ideeën die juist ook nodig zijn voor de toekomst nog niet kunnen behandelen en meenemen. Wij werken echter meteen vanaf januari 2016 graag met u allen door aan het vervolg.

Versie 0.07

Tenslotte: Dit programma kon nog niet volledig uitgaan van de nieuwste feiten en inzichten over de te verwachten omvang en impact van de gasbevingen, de onderzoeken hiernaar worden in het najaar 2015 opgeleverd.

Om die reden hebben wij in dit programma vooral ingezet op de “No Regret ” maatregelen voor 2016: In ieder geval starten met die gebieden en maatregelen die in alle scenario’s het grootste risico vormen en van daaruit de komende jaren hard doorwerken zodat we met elkaar in 2025 daadwerkelijk kunnen spreken van een Aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen.

Versie 0.07

4 Missie voor de toekomst

4.1 Uitgangspunten en kernwaarden

(10)(2e) /Gert-Jan (10)(2e)

Fundamentele waarden:

- Compensatie
- Evenredigheid
- Rechtvaardigheid
- Ruimhartigheid (wat is dat dan?)
- Veiligheid

Uitgangspunten

Conclusies uit startdocument

Groningen moet Groningen blijven

Een integraal meerjarenprogramma vraagt om een methodiek van programmamanagement. Stapsgewijs concretiseren we samen met alle betrokkenen: Van Missie naar visie, van visie naar doelen en van doelen naar meetbare doelen en inspanningen.

Er is de afgelopen periode door diverse betrokkenen en vanuit alle sectoren en invalshoeken al hard gewerkt aan het realiseren van een herkenbaar toekomstperspectief voor een aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen. Dit perspectief delen we met elkaar en ieder richt zich vanuit eigen verantwoordelijkheid en kracht op acties en maatregelen om deze gezamenlijke horizon te bereiken. Dit gebeurt niet door een blauwdruk of masterplan uit te werken, maar door toe te werken naar herkenbare en steeds verder uitgewerkte doelen. Hierdoor kan, met telkens wijzigende omstandigheden of beschikbare informatie, worden bijgestuurd in de maatregelen (inspanningen), zodanig dat de uiteindelijke horizon voor 2025 leidend blijft.

Wij gaan als uitgangspunten voor dit Meerjarenprogramma van de volgende kernwaarden uit:

1. Veiligheid: De Veiligheid in Groningen is even belangrijk als in de rest van Nederland
2. Rechtvaardigheid: De schade en preventie die direct of indirect met de bevingenverband houdt wordt zowel individueel als voor gebied als geheel, geheel vergoed door de veroorzaker

Versie 0.07

3. Evenredigheid: Gelijke situaties worden ook gelijk behandeld, dit betekent dat de schade en risico's die even groot zijn, ook hetzelfde worden behandeld.
4. Samenwerken: Het Meerjarenprogramma is het gezamenlijk programma van alle partijen, bewoners en ondernemers spreken nadrukkelijk mee bij de verdere ontwikkeling ervan
5. Ieder neemt Verantwoordelijkheid: De Nationaal Coördinator regisseert, verbindt en faciliteert, betrokken partijen blijven zoveel mogelijk zelf verantwoordelijk voor de uitvoering
6. Niet opnieuw beginnen: De conclusies die uit de verkenningsfase naar voren zijn gekomen en de vele plannen en programma's worden zoveel mogelijk geïntegreerd (zie hoofdconclusies hierna)

Conclusies uit de verkenning Meerjarenprogramma: (opsomming overnemen blz 3 en 4 startnotitie)

4.2 Missie

(10)(2e) gert jan, (10)(2e)

(nb de navolgende tekst lijkt veel op die in de startnotitie maar is hier en daar wel aangepast op basis van de nu bestaande inzichten en prioriteiten, hierdoor staan schadeherstel en versterking nog prominenter vooraan; wat anders is, is *schuin gedrukt*)

Voor dit eerste Meerjarenprogramma sluiten we grotendeels aan bij de missie, visie en doelen zoals in de verkenningsfase is opgehaald en in de startnotitie is omschreven.

Omdat in de verkenningsfase het belang werd onderstreept om vooral eerst versnelling en verbreding te bewerkstelligen bij schadeherstel en versterking, is in dit Meerjarenprogramma een extra, allereerste pijler toegevoegd, namelijk "herstel en versterken".

Daarmee ontstaat naast de sociale, fysieke, economische en energiepijler een basispijler.

Voor dit eerste programma is dit de belangrijkste focus, waarbij maximaal wordt ingezet op koppeling tussen de maatregelen herstel en versterken met doelen en inspanningen van de andere vier pijlers.

De missie is de belangrijkste leidraad waarmee de Nationaal Coördinator Groningen samenwerkt met alle betrokken partners.

De missie die werd meegegeven door de kwartiermaker luidde:

"De Overheidsdienst Groningen zorgt in dialoog met alle maatschappelijke stakeholders voor een planmatige en daadkrachtige regie en sturing op een duurzame versterking en vernieuwing van het aardbevingengebied opdat deze regio weer veilig en sterker dan ooit een nieuwe balans vindt tussen gaswinning en een versterkte gebiedsidentiteit en gebiedskwaliteit met nieuwe economische kansen en een leefbare en aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving."

Versie 0.07

In de gesprekken tot nu toe werd deze missie wel als heel volledig maar niet als kort en krachtige missie herkend. Mensen kunnen hem ook lastig reproduceren. Dat betekent dat de missie inhoudelijk prima is, maar kort en krachtig dient te worden. Voorstel is om de volgende verkorte missie te gebruiken:

MISSIE: SAMEN BOUWEN AAN EEN TROTS EN AARDBEVINGSBESTENDIG GRONINGEN

Onder “samen” wordt verstaan de bewoners, de ondernemers, maatschappelijke organisaties, instellingen en overheden.

4.3 Visie

(10)(2e) Gert-Jan (10)(2e)

Als visie voor de gewenste eindsituatie 2025 (de ‘outcome’) wordt de volgende formulering voorgesteld:

VISIE: EEN VEILIG DUURZAAM EN LEEFBAAR NIEUW TOEKOMSTPERSPECTIEF VOOR 2025

De visie is concreter uitgewerkt voor de gewenste situatie 2025 voor de basispijler en de andere vier pijlers:

Basispijler Herstel en Versterken:

Bewoners, ondernemers en organisaties voelen zich veilig in de gebouwen en omgeving waar ze wonen, leven, werken. Indien er desondanks schade ontstaat wordt deze snel en afdoende verholpen en kunnen bewoners hierin een beroep doen op begeleiding en flankerende maatregelen teneinde hierin zelf een optimale keuze te maken.

Sociaal:

Bewoners en organisaties ervaren een **gezonde en veilige leefomgeving**. Zij zijn **betrokken en actief** en herkennen zich over de volle breedte van het meerjarenprogramma in de maatregelen en in de vele innovatieve ontwikkelingen die de veerkracht, maatschappelijke participatie, culturele identiteit en sociale cohesie van de regio versterken.

Fysiek:

Versie 0.07

Bewoners en ondernemers ervaren dat het goed wonen, leven en werken is in een veilige, duurzame en toekomstbestendige gebouwde omgeving.

Economie:

Bewoners en ondernemers in en buiten de regio (h)erkennen het **duurzaam economisch perspectief** en innovatieve karakter in een **gebalanceerde arbeidsmarkt**. Partners werken samen verder aan de ontwikkeling van de sterkste sectoren zoals Biobased business, Nieuwe Energie, Healthy Aging en aardbevingsbestendige bouw en technologie.

Energietransitie:

De regio staat internationaal bekend als **volledig energie neutrale koplopers-regio**, met een gebouwde omgeving die onafhankelijk is van het landelijk gas- en hoogspanningsnet en met **bewoners (coöperaties) als energieproducent**. Regionaal georganiseerde kennis, innovatiebeleid en productiecapaciteit zorgt hier voor economische dynamiek en werkgelegenheid.

4.4 Doelen

(10)(2e) Gert-Jan, (10)(2e)

7oktober

missie: "samen bouwen aan trots en aardbevingsbestendig Groningen"

conclusie kort en bondig is goed, maar er mag nog wat aan getimmerd worden.

visie: "een veilig, duurzaam en leefbaar nieuw toekomstperspectief voor 2025"

conclusie herstel, versterken en verduurzamen = de drieslag.

rekening houden met de vier pijlers.

"van georganiseerde onverantwoordelijkheid naar gedefinieerde verantwoordelijkheid"

Eerder is al aangegeven dat gekozen is om te werken met MAGIE-doelen (meetbaar, acceptabel, gedragen, inspirerend en engagerend). Voor de volle breedte van het programma worden twee doelen als overkoepelend gezien:

Overkoepelende doelen:

1. Het vertrouwen in de toekomst en het vertrouwen tussen bewoners, ondernemers en verantwoordelijke instanties is toegenomen.
2. Er is een nieuwe balans ontstaan waarbij de afhankelijkheid van gaswinning is omgezet in nieuwe duurzame en economische kansen. **word in klein overleg opnieuw opgeschreven.**

Basispijler herstel, versterken en verduurzamen

Versie 0.07

- 1.0 *Veilig, duurzaam en toekomstbestendig vastgoed (incl. maatschappelijk vastgoed en bedrijfstvastgoed), infrastructuur, industriële complexen*
- 2.0 *Bewoners, ondernemers en organisaties beschikken over adequate kennis, informatie en ondersteuning*
- 3.0 *Bij calamiteiten als gevolg van gasbevingen is de Veiligheidsregio goed voorbereid om adequate maatregelen te treffen*

Definities uitleggen in MJP,

hfdstk, historie en doelen, visie, missie integreren.

Sociale pijler:

- 1.0 Er zijn betere, ruimere en snellere regelingen voor eigenaren, bewoners en gebruikers. Er is een publiek toegankelijk en transparant aardbeving gerelateerd informatiesysteem met mogelijkheid voor persoonlijke begeleiding
- 2.0 De waardering m.b.t. wonen en leven in eigen kern/dorp/stad is **na 2025** minimaal stabiel gebleven t.o.v. 2015. **-intentionele bijdrage-**
- 3.0 Kwaliteit, kwantiteit en bereikbaarheid van de basisvoorzieningen is in overeenstemming met de toekomstseisen en houdt rekening met demografische en sociaaleconomische prognoses.
- 4.0 **Het zelf organiserend vermogen in kern/dorp en of stad is minimaal gelijk gebleven t.o.v. 2015. Er is een vangnet voor hen die niet op eigen kracht (meer) voor zichzelf kunnen zorgen. *weglaten.**
- 5.0 **Het culturele klimaat is minimaal op het zelfde niveau als 2015 gehandhaafd en er is een brede diversiteit van culturele uitingen en deelname, *weglaten**

Fysieke pijler: (NB hier stonden in eerdere versie ook de versterkingsdoelen die nu in de basispijler staan)

- 1.0 *Toekomstige vraag en aanbod op de regionale woningmarkt zijn in balans, dit is inclusief voldoende sociale huur woningen en levensloopbestendige woningen.*
- 2.0 *Landbouw en landschap zijn als sterke pijlers van de Groningse identiteit herkenbaar en vitaal.*
- 3.0 *Maximaal behoud van het cultureel Gronings erfgoed op basis van gemeenschappelijke waarde kaarten*
- 4.0 *Normeringen voor aardbevingsbestendigheid van woningen, gebouwen, infrastructuur zijn adequaat aangepast en worden - evenals andere bouwnormen- gehandhaafd.*

Versie 0.07

Economische pijler:

- 1.0 De bedrijvigheid rond aardbeving gerelateerde werkgelegenheid biedt de lokale bevolking werkgelegenheid en scholing (blijft als doel staan en de rest bundelen aan de hand van meijer)
- 2.0 De innovatiekracht van Groningen is verbeterd, versneld en vertaalt zich in een significante bijdrage aan bedrijvigheid en werkgelegenheid
- 3.0 De arbeidsmarkt sluit aan bij de economische perspectieven in en buiten de regio en bij de mogelijkheden van de bevolking
- 4.0 Groningen is trots op haar kwaliteiten, draagt die gezamenlijk en consequent uit en trekt daarmee bedrijvigheid, bewoners en talent aan
- 5.0 Er is ruimte en een podium om na te denken over nieuwe trends, kansen en transitie
- 6.0 Er is specifieke aandacht voor lokaal klein ondernemerschap die de leefbaarheid bevordert

Energie Pijler:

- 1.0 De herstel- en versterkingsopgave is gecombineerd met energietransitie doelen en resulteert in een groeiende energieneutrale gebouwde omgeving. Het gebied fungeert als voorbeeld voor integrale, toekomstbestendige en energieneutrale gebiedsontwikkeling.
- 2.0 Groningen heeft een leidende positie op het gebied van kennisontwikkeling en onderwijs voor innovatieve bouw, smart grids en sociale aspecten van energietransitie.
- 3.0 In Groningen is een aantrekkelijk klimaat ontstaan voor innovatieve start-ups in de energiesector.

(nb vraagpunt: in de startnotitie staan nog 3 andere doelen zoals fijnmazig netwerk van lokale energie coöperaties; een coöperatief regionaal energiebedrijf; sterke verbinding MBO-HBO –WO in Energy-academy etc. Dit is op een specifiekere uitgewerkt niveau dan de andere pijlers, het is even de vraag of we dat hier moeten laten staan of bij de uitwerking in de paragraaf zelf...))

historische akkoorden uit commissie meijer.

Versie 0.07

5 Gaswinning en de gevolgen

NB – Deze tekst via Annelies afstemmen met Min EZ, DG ETM (wat over gaswinning gaat)

5.1 Gaswinning en aardbevingen

(10)(2e) back up van (10)(2e) Input van (10)(2e)

Hoe werkt een “Groningse aardbeving” en waarom is hij anders dan een tectonische?

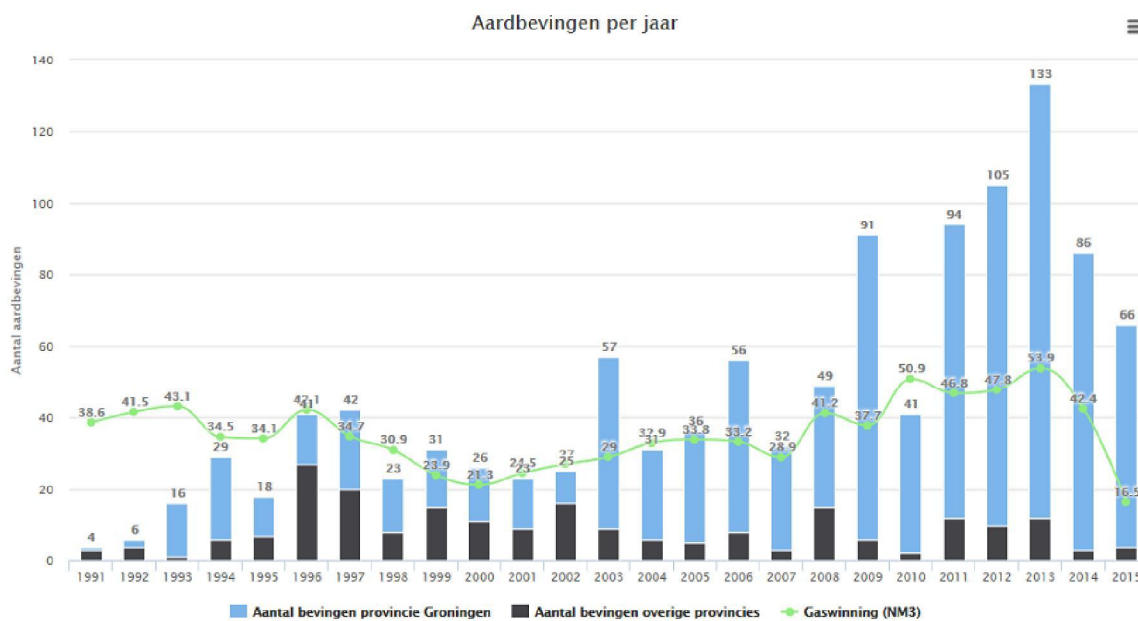
5.1. Feiten en trends gaswinning en aardbevingen

In de provincie Groningen zijn circa veertig gasvelden aanwezig. Eén daarvan is het grootste gasveld van West-Europa, het Groningenveld. Sinds begin jaren zestig wordt gas gewonnen uit het Groningenveld. Het onttrekken van gas leidt tot compactie van het gesteente in de gasvoerende laag, met bodemdaling als gevolg. De bodem rond Loppersum is het verst gedaald, op dit moment zo'n 30 centimeter. Dit heeft gevolgen voor de infrastructuur, denk bijvoorbeeld aan bruggen die verhoogd moeten worden. Hierover zijn al in de jaren tachtig afspraken gemaakt met NAM. Naar verwachting zal de bodem in de loop van deze eeuw nog 18 tot 34 centimeter verder zakken.

Sinds de jaren '90 vertaalt de compactie zich mede in aardbevingen. De klachten hierover zijn lang door NAM gebagatelliseerd, wat bij de bevolking veel kwaad bloed heeft gezet. Deze bevingen hebben schade aan huizen en andere bouwwerken tot gevolg. De beving bij Huizinge in augustus 2012 had een kracht van 3,6 op de Schaal van Richter (SvR). Dat benaderde het theoretisch voorspelde maximum van 3,9 SvR¹ zodanig, dat Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) en het KNMI dit opnieuw zijn gaan berekenen. Dit resulteerde in de nieuwe verwachting dat de bevingen zouden kunnen oplopen tot 5 SvR. Dat had tot gevolg dat het risico verschoof van scheurvorming tot mogelijk instortingsgevaar. Figuur 1 geeft de ontwikkeling van het aantal bevingen van begin jaren '90 tot medio 2015, en de gaswinning door de jaren. Bij gaswinning uit de kleine velden blijft de compactie beperkt en worden nauwelijks aardbevingen gesignaleerd.

¹ In <jaar> is voorspeld dat aardbevingen niet hoger dan 4,0 op de schaal van richter zouden kunnen worden bij het Groningenveld.

Versie 0.07

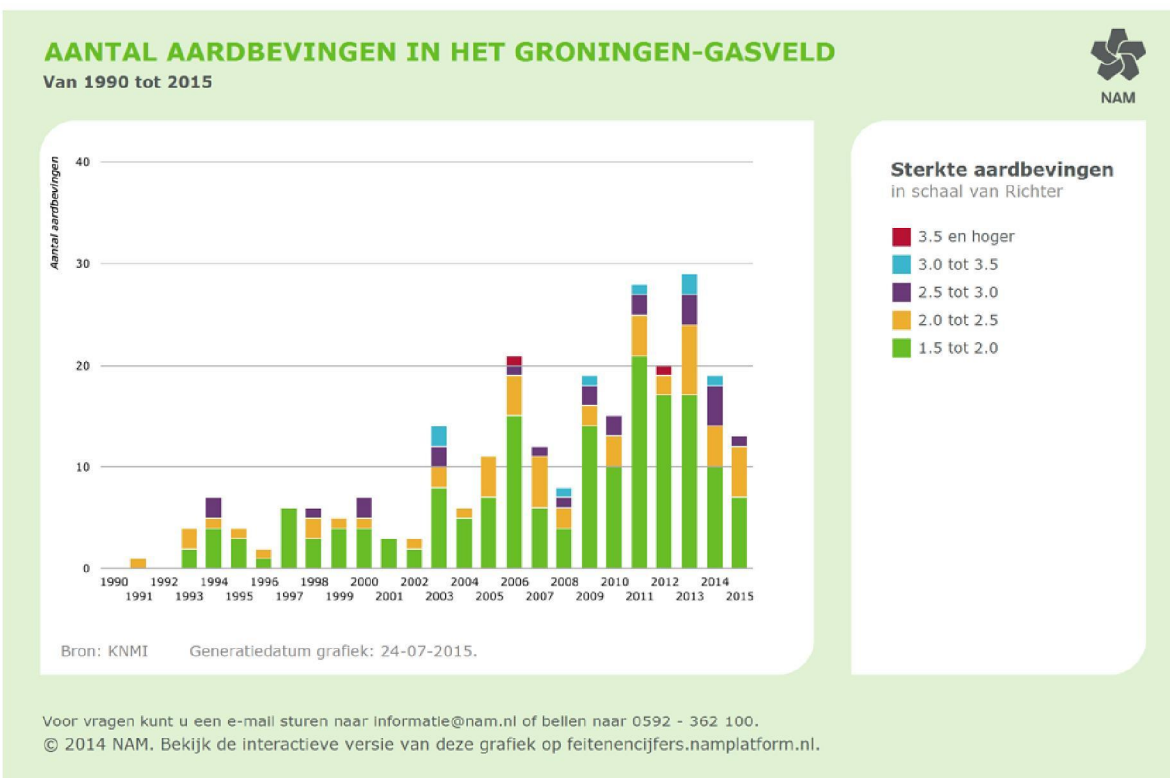

Figuur 1: Aantal bevingen en gaswinning

Uit de grafiek kan gelezen worden dat sinds 2009 het aantal bevingen is toegenomen. Ook de magnitude van de bevingen is toegenomen. Dit is het gevolg van de toenemende compactie.

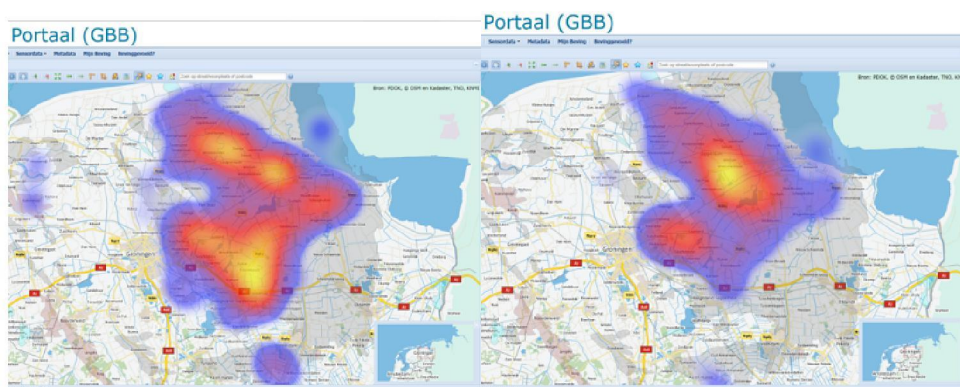
In 2014 heeft de minister van Economische Zaken besloten de winning terug te schroeven. Specifiek rond Loppersum is de winning fors teruggebracht, om de grootste risico's in ieder geval voor de korte termijn (naar schatting 3-5 jaar) weg te nemen. Dit resulteerde in 2014 in een kleiner aantal bevingen, zie figuur 2 waarin de bevingen zwaarder dan 1,5 SvR zijn weergegeven, verdeeld naar zwaarte. We zien ook, dat medio 2015 het aantal bevingen alweer toeneemt, een indicatie van het tijdelijke effect van deze maatregel.

Versie 0.07

Figuur 2: Aantal bevingen zwaarder dan 1.5 SvR, 1990 - medio 2015.
Bron: NAM.

Met het verminderen van de winning rond Loppersum, is in 2014 meer gas gewonnen aan de randen van het gasveld. De figuren 3 en 4 geven weer dat dit heeft geleid tot een verschuiving van de bevingen, van het centrum van het veld naar de randen van het veld. Begin 2015 is de winning aan de randen van het veld daarom weer teruggebracht tot het niveau van voor 2014. Dit gebeurde binnen het vastgestelde plafond voor de winning, op dat moment 39,4 mld m³.

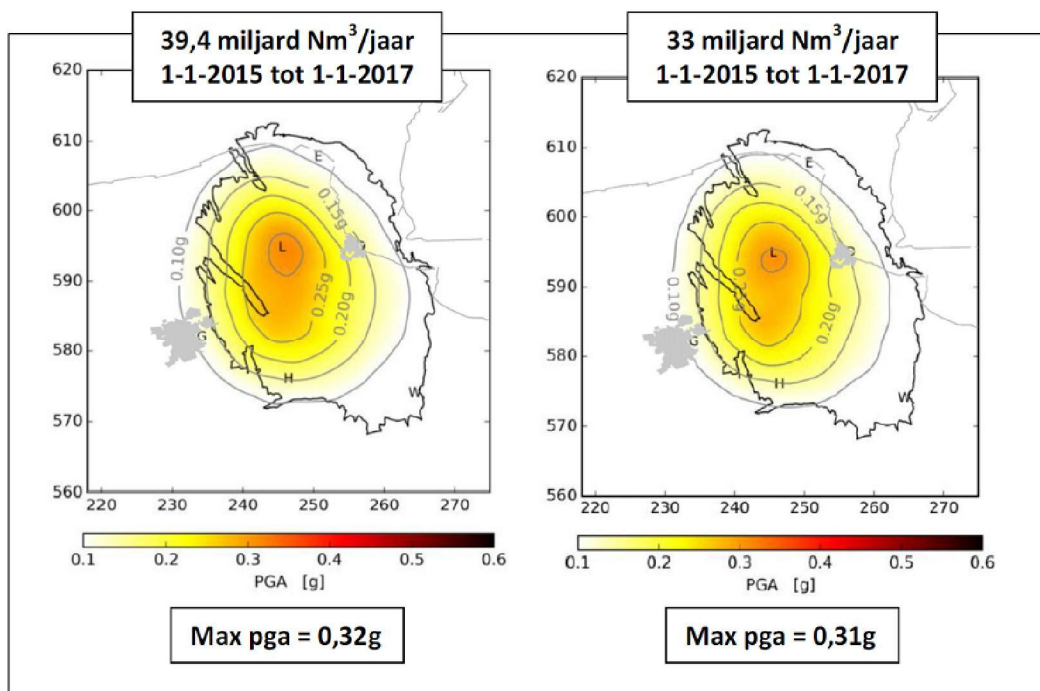
Figuren 3 en 4: Verschuiving bevingen als gevolg van ingreep, 2013 links en 2014 rechts

Versie 0.07

De bevingen die zich in de provincie Groningen voordoen lijken op basis van de schaal van Richter mee te vallen. Om een aantal redenen zorgen zij voor meer schade dan natuurlijke bevingen elders in Europa:

- de bevingen doen zich relatief ondiep voor: op een diepte van 2,5 tot 3 kilometer, t.o.v. meer dan 15 kilometer diepte bij natuurlijke bevingen;
- door de geringe diepte van het hypocentrum², is de kracht die aankomt aan oppervlakte minder uitgedempt en dus groter en concentreert de kracht van de beving zich op een klein oppervlakte op het maaiveld;
- de toplaag van de ondergrond in Groningen bestaat veelal uit veen en klei, dat gedraagt zich als versterker voor de trillingen.

Om de impact van de aardbevingen in kaart te brengen is het beter uit te gaan van de grondversnelling die zij veroorzaken. Hiervoor wordt de term Peak Ground Acceleration gebruikt, ofwel PGA. De PGA van de beving bij Huizinge bedroeg 0,085 (bron: *Effecten geïnduceerde aardbevingen op kritische infrastructuur Groningen Quick Scan naar de sterkte van de infrastructuur*, Deltares, 2013). De maximale PGA waar nu nog rekening mee wordt gehouden is 0,31, voor het centrum van het bevingengebied. Zie ook figuur 5.

Figuur 5: Verwachte maximale Peak Ground Acceleration voor 2015 en 2016

Bron: NAM (26-5-2015) *Hazard and Risk Assessment for Induced Seismicity Groningen, Study 1 Hazard Assessment; Additional scenario's integrated*

² Hypocentrum: plaats onder de grond waar de aardbeving ontstaat.

Versie 0.07

NAM heeft voor de winningsscenario's van 33 en 39,4 miljard m³ uitgerekend welke maximale PGA zou kunnen ontstaan. Het scenario van 33 miljard m³ is de beste benadering van de mogelijke maximale gevolgen behorende bij de 30 miljard m³ gas die volgens het besluit van de minister van Economische Zaken gewonnen mag worden (in geval van nood 32 miljard m³). Het scenario van 30 miljard m³ is (nog) niet doorgerekend.

Om deze PGA in context te plaatsen staan in figuur 6 de PGA's in Zuid-Europa weergegeven. Een belangrijk verschil hierbij is dat een groot deel van de hoge PGA's in Zuid-Europa het gevolg zijn van natuurlijke aardbevingen. In het geval van de provincie Groningen zijn deze het directe gevolg van menselijk handelen, namelijk de gaswinning.

Figuur 6: PGA Groningen (0,31, zie pijl bij balk) ten opzichte van Zuid-Europa.

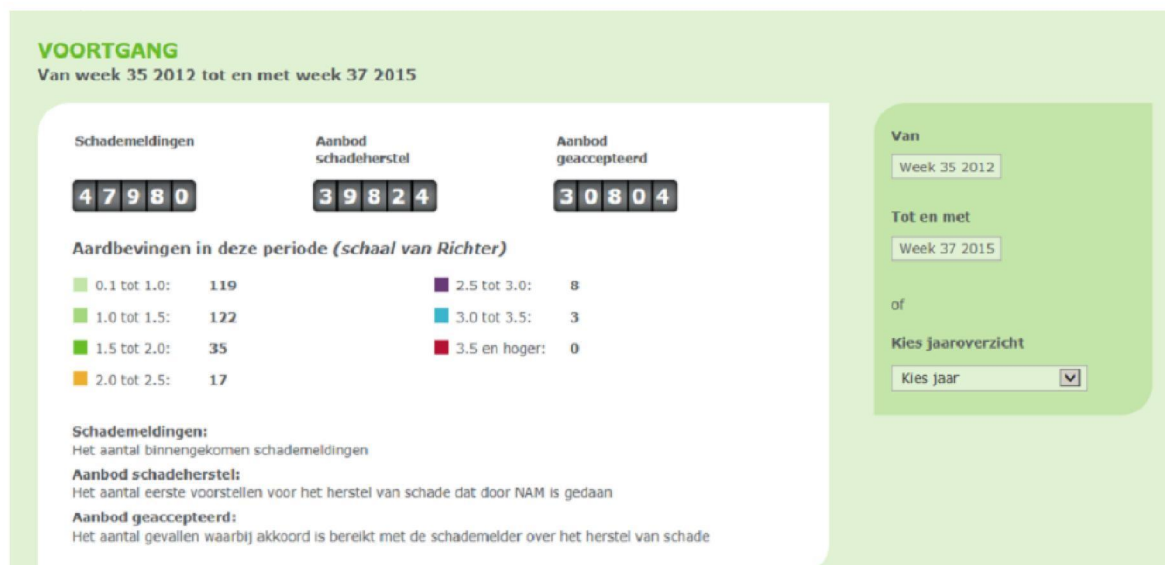
5.2. Schademeldingen en schadeafhandeling

Het aantal schademeldingen als gevolg van de aardbevingen is sinds de beving bij Huizinge sterk opgelopen, zie tabel 1.

Jaar	Aantal schademeldingen
2012	2.485
2013	9.705
2014	18.044
2015 (t/m 13 september)	18.905
Totaal	49.139

Tabel 1: Jaarlijks aantal schademeldingen, 2012 - medio september 2015.

NAM is een joint venture tussen Shell en ExxonMobil, en als olie- en gasbedrijven zijn deze organisaties niet ingericht op het behandelen van (grote aantallen) schademeldingen. Daar komt bij kijken dat NAM doorgaans een strikte beoordeling van bevingsschade naleeft en niets compenseert dat niet aantoonbaar is veroorzaakt door aardbevingen. Dit heeft ertoe geleid dat tot op dit moment nog ongeveer 8.100 mensen wachten op een aanbod voor schadeherstel, zie ook figuur 7. Voor een deel van deze groep is de melding al wel in behandeling genomen.

Figuur 7: Aantal schademeldingen en voortgang van afhandeling.

Complexe schademeldingen, zoals die van mensen die in monumentale panden, woningen met achterstallig onderhoud wonen of van mensen die als gevolg van de schade in de problemen komen met hun bedrijfsvoering, zijn soms jaren met NAM in de slag om tot een acceptabele oplossing te komen. Dat trekt emotioneel (en soms ook financieel) een zware wissel op de bewoners.

Versie 0.07

Claimanten ervaren lange wachttijden, slechte communicatie, onrechtvaardige vergoedingen en een starre organisatie. De onvrede die hieruit voortkwam, heeft geresulteerd in twee veranderingen:

1. de schadeafhandeling in handen van het Centrum Veilig Wonen (CVW) gebracht. Hoewel er nog steeds wordt gesproken over verdere distantïering van NAM, zijn de eerste signalen over het CVW positief.
2. in de Tweede Kamer een motie is aangenomen waarmee is opgeroepen tot het omdraaien van de bewijslast. Dat betekent dat NAM in de toekomst moet bewijzen dat een schade géén gevolg is van aardbevingen. In Duitsland is dit al langer het geval. Wat dit voor de praktijk in Groningen gaat betekenen moet nog blijken. De minister van Economische Zaken laat op dit moment uitzoeken hoe gevolg gegeven kan worden aan de motie.

5.3. Fysieke, sociale en economische effecten van aardbevingen

(10)(2e)

Onrust, gevoel van onveiligheid

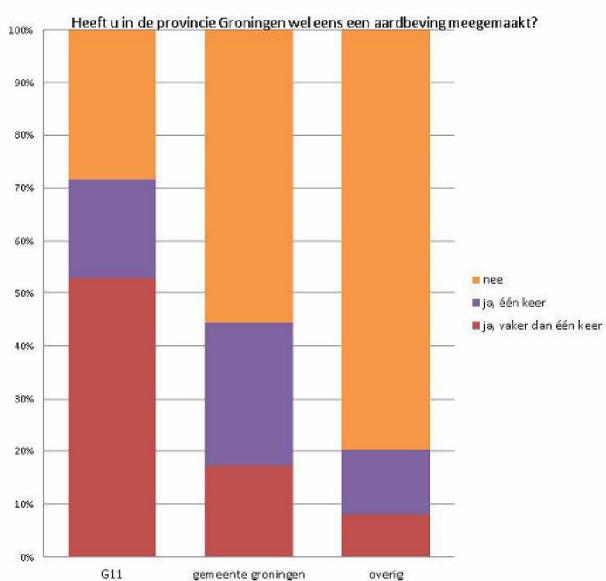
Fysiek en sociaal: Veiligheid onder druk

Daar waar de leefbaarheid tot nog toe goede cijfers krijgt binnen het aardbevingsgebied, staat het gevoel van veiligheid in de eigen woning onder druk. Groningers maken zich zorgen over de kracht van toekomstige bevingen. Meer dan de helft is onzeker over de kracht van volgende bevingen. En maar liefst tien procent van de inwoners in de G11-gemeenten voelt zich onveilig in zijn of haar eigen huis als gevolg van de aardbevingen.

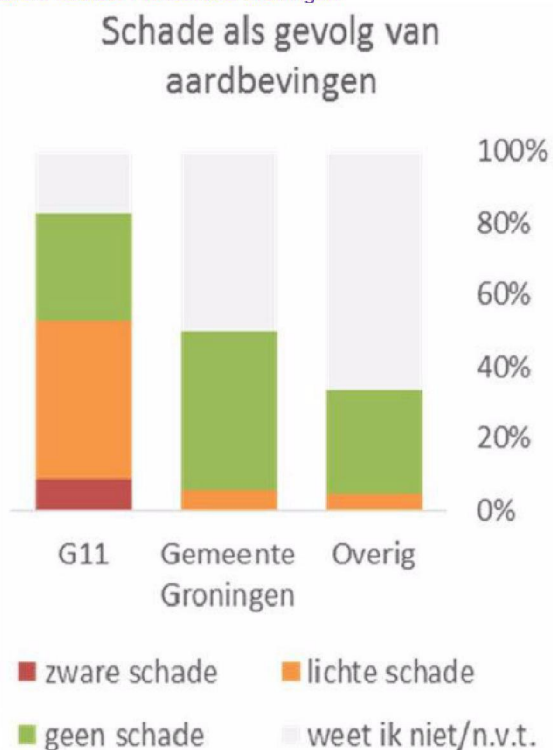
Niet iedereen in de provincie heeft wel eens een aardbeving meegemaakt, maar in een panelonderzoek van 2014 door het Sociaal Planbureau Groningen gaf ongeveer de helft van de inwoners van de provincie aan minimaal één keer een beving te hebben gevoeld (figuur 8). Een verontrustend cijfer uit ditzelfde panelonderzoek is dat binnen de G11-gemeenten ongeveer de helft van de panelleden aangeeft schade als gevolg van de bevingen te hebben (figuur 9).

Van herstel van vertrouwen kan pas sprake zijn als de schadeafhandeling goed gaat verlopen. Op dit moment heeft een kwart van de inwoners echter het gevoel dat ze niet serieus genomen worden in hun zorgen en vragen rondom de bevingen. Belangrijk aandachtspunt hierbij is dat zelfs een perfect verlopen herstelprocedure voor de bewoner een ongevraagde overlast is geweest en dat dit mogelijk binnen afzienbare termijn weer aan de orde is.

Versie 0.07

Figuur 8. Heeft u wel eens een aardbeving meegemaakt?
Bron: Sociaal Planbureau Groningen

Figuur 9. Schade als gevolg van de aardbevingen.
Bron: Sociaal Planbureau Groningen

Versie 0.07

Sociale structuur:

Los van de onveiligheidsgevoelens maken mensen zich zorgen over de eventueel noodzakelijke grootschalige ingrepen in bepaalde gebieden in de regio, die nu allereerst dienen te worden versterkt.

De regio heeft te maken met een groot aantal kwetsbare ouderen, die afhankelijk zijn van hun directe en overzichtelijke leefomgeving.

Indien deze mensen moeten verhuizen of de omgeving verhuist, doet dit een forse aanslag op zelfredzaamheid.

Bovendien wordt het keuzeproces van diverse ouderen over hun eigen (zorgafhankelijker) toekomst versneld als men de eigen woning (definitief of tijdelijk) moet verlaten.

Kortom niet alleen de fysieke ingrepen bij de versterkingsoperatie zijn fors, maar ook de sociale structuur zal aanzienlijke risico's opleveren.

In de hoofdstukken hierboven geven we aandacht aan de maatregelen die hiervoor nodig zijn.

Economische effecten:

Uit de werkconferentie Economie en Arbeidsmarkt komt naar als eerste effect naar voren de onzekerheid over de toekomst. Het ontbreken van transparant inzicht in de risico's van de gasbevingen, het ontbreken van heldere en realistische bouwnormen. Maakt bedrijven die hier gevestigd zijn onzeker over de te nemen maatregelen, de benodigde investeringen en waar de rekening hiervoor kan worden neergelegd.

Uitbreiding van bestaande bedrijvigheid stopt en nieuwe bedrijven die overwegen zich hier te vestigen, aarzelen.

Tegelijkertijd zien verschillende bedrijven ook kansen, nieuwe innovaties en groeimogelijkheden (bouw).

Bij de bouw, met name de gasbevingsgespecialiseerde bouw, wordt echter een tekort aan opgeleide arbeidskrachten gesignaleerd.

(aanvullen met economische groeicijfers)
inleiding van hfdst 12 hier

Versie 0.07

6. Prioritering in de versterkingsopgave

Essentie: met prioriteringsaanpak het vertrouwen herstellen. Dat kan niet zonder een goede sociale begeleiding, hoe doe je dat en wie doet/betaalt dat?

6.1. Beschrijving pga, groene en witte NPR, cie Meijdam

[Jan Bont, (10)(2e) Gert-Jan, (10)(2e)]

Hier duiden betekenis van (groene) NPR, pga-kaarten, normering, sterke van de gebouwen, inclusief de daarvoor afgesproken cyclus.

Commissie Meijdam

Met welke dreiging houden we rekening?

Veel onzeker, schuivende panelen.

In de prioritering op zoek naar no-regret maatregelen. Hier ook aangeven hoe we er de komende jaren mee om wil gaan. (2x/jaar, NPR+ kaart+norm, me toplegger van betekenis ervan)

Helder over **wanneer** welke kaart, versie NPR van kracht is. Besluiten nemen met kader dat op dat moment van kracht is, niet met kader dat er wellicht binnenkort is.

6.2. Prioriteringsmethodiek

[Jan Bont, (10)(2e) Gert-Jan, (10)(2e)]

AFSPRAAK: (10)(2e) (NAM) en (10)(2e) (CVW) leveren tekst aan over de huidige prioriteringssystematiek.

Als Meijdam koerst op 10^{-4} als interventienorm, dan ook iets zeggen over het instrumentarium dat we dan nodig hebben. (Hier of in hoofdstuk ruimtelijke instrumentarium).

Verantwoording van de gekozen prioritering: hoe (en waarom zo) hebben we geselecteerd?

Presentatie op een dubbelpagina:

Links: de prioritering (keuze voor gebieden om aan te pakken) volgens groene NPR en pga-kaart 2013

Versie 0.07

Rechts: de prioritering volgens de witte NPR en de pga-kaart 2015. In de vorm van plaatjes, met het "rode" gebied telkens op dezelfde plaats.

- ⇒ Voor de prioritering van iig 2016, maar ook de (eerste) jaren daarna maakt dat geen verschil. (Het verschil komt in de "staart" van de opgave.)
- ⇒ Via berekening van NAM laten bepalen wat de omvang van de opgave is, voor beide modellen (wetende dat die voor de eerste volgens Stgr Impact Assessment 90k woningen is van laagbouw, incl hoogbouw volgens Van Rossum 170k adressen)

Dit is de eerste lijn van prioritering.

De tweede lijn is dat we, omdat we massa moeten maken, nadrukkelijk en vooral ook met woco's in gesprek gaan over aanpak van hun voorraad op net iets minder prioritaire locaties. En kijken of we aan kunnen sluiten bij al geplande renovaties.

Daarnaast op zoek naar andere argumenten om bv de veelgewenste pilot in Onderdendam te faciliteren. Argumenten zijn dan: unieke afgebakende setting die heel geschikt is voor testen aanpak. Grote mate van georganiseerdheid en bereidheid bij de bewoners, etc.

NB: voor een echte prioritering is onderzoek per object nodig, dat kost teveel tijd, en kan in de eerste fase niet.

Berekeningen met de NAM-modellen (die zijn het meest betrouwbaar, daar is men het over eens). Moet gerealiseerd zijn uiterlijk begin okt).

Tekst HA 7/9/2015

Aanpak prioriteitsstelling.

1. Uitgangspunt voor de prioriteitsstelling wordt gevormd door de contourenkaart (pga). Een nieuwe kaart zal spoedig beschikbaar zijn. Deze kaart geeft geredeneerd vanuit de ondergrond de "risico's" aan. De studies van alle betrokkenen geven aan dat mogelijkerwijs (gegeven ook een verminderde winning) de contouren "kleiner" worden (commissie Meijdam geeft aan ca. 25%). Bestudering van alle prognoses laten zien dat de "kern" van het gebied (groot Loppersum) blijft bestaan. Voor een no regret benadering is dit derhalve het uitgangspunt.
2. Alleen de contourenkaart is echter onvoldoende om tot prioriteitstelling te komen. Daarbij is het van belang om kennis te dragen van de "kwaliteit" van het onroerend goed. In samenhang met de contouren is dit bepalend voor de prioriteitstelling. Op dit moment moet de kwaliteit nog in belangrijke mate worden beoordeeld aan de hand van het type woningen. Het aantal daadwerkelijke gemeenten woningen is nog relatief beperkt. Hoe verder we hierin komen, hoe meer precies prioriteiten kunnen worden bepaald.
3. Voor het eerste half jaar 2016 gaan we uit van:

Versie 0.07

- a. de bestaande contourenkaart, de kennis van de woningen en de toepassing van de groene versie van de NPR en het daarbij behorende advies van de commissie NPR. Dit najaar zal de witte versie van de NPR beschikbaar zijn en zal de commissie Meijdam zich uitgesproken hebben over de normstelling.
  - b. de huidige gegevens over risico's op objectniveau van de NAM (CVW), die op dit moment voor de korte termijn op tafel komen voor de gebiedsmanagers
  - c. kwetsbaarheid bewoners/gebruikers (bijv. zorgafhankelijken)
4. Voor het vervolg is het van belang om de aanpak vast te stellen. Aan de hand van de gebiedsafbakening (contouren) en het inzicht in de kwaliteit van het onroerend goed zullen gebieden worden aangewezen die als eerste in beeld gebracht gaan worden. Naast het aanwijzen van grote pilots in het gebied van groot Loppersum, kunnen gebieden aangewezen worden op grond van de beoordeling van de kwaliteit van het onroerend goed (bv. hoogbouw).
  5. De territoriaal afgebakende pilots zullen worden benut om als geheel in beeld gebracht te worden en te komen tot de vaststelling van de aanpak (regie CVW, versterken op bestelling en heft in eigen hand). Na het maken van afspraken zullen de betreffende woningen (en mogelijk andere gebouwen) opgenomen worden in het uitvoeringsplan van CVW.
  6. Gegeven het feit dat 70% eigen woning bezit is, is er reden om na te gaan hoe de stand van zaken is van de corporatiewoningen. Om te komen tot een voldoende productie lijkt het noodzakelijk om ook voor het tweede half jaar 2016 te komen tot afspraken over de aanpak van de corporatiewoningen, teneinde te voorzien in voldoende omvang van de versterking.

Interne schrijfsessie 5/10/15 (Jan Bont en (10)(2e))

(10)(2e) (Deltares)

(sheets) Structuur - elementen van de methode (Deltaresrapport (10)(2e) inzake prioritering)

bouwsteen 1 : methode : contourenkaart PGA

bouwsteen 2 : aard, type gebouwen (BAG)

bouwsteen 3: PGA-kaart combineren met type gebouw: kwetsbaarheid

bouwsteen 4: mortaliteitsfractie dus kans dat iemand komt te overlijden als gebouw instort; daarvoor gebruik consequence classes (CC) van TNO (klasse 1: laagbouw, 2 : meerlaags en 3: ??)

Eindresultaat (8.5 en 8.6 Deltares): aanbevelingen databestand en uitvoer (22, 23, 25) en cartografische weergave (30 en 32)

Wie doet dit: Deltares wil daartoe wel een voorstel doen

Afgestemd dat allen van dezelfde databestanden gebruik maken. Wel vraag hoe om te gaan met nieuwe gegevens.

Kaartbeeld is 16 oktober beschikbaar en ook dan moet blijken waar prioriteit ligt.

Dilemma: welke PGA waarden en kansen gaan we van uit?

- ARUP- reconstructie KNMI

Versie 0.07

- KNMI
- 33 BCM - NAM

Vraag: maar wat stoppen we er aan gegevens in? Antw: dus belangrijk is aan voorkant om te bepalen welke dataset beste kwaliteit heeft om in te stoppen. Dus keuzemogelijkheid. **Maar als Minister straks de nieuwe KNMI-kaart naar buiten brengt dan gaan we daar mee rekenen.** Dan dus ook bepalen op welke wijze deze gegevens voor de komende periode worden toegepast; tussentijds geen andere onderzoeken gebruiken.

Voor nieuwbouwwoningen zijn kaders gesteld, maar voor bestaande bebouwing niet in huidig Bouwbesluit, maar ook voor vele andere bouwwerken zijn nog geen normen. Dat is nu het probleem.

Deltares stelt kaart beschikbaar aan NCG. Goede uitleg hierbij is onontbeerlijk: wat betekent groen, rood of geel gekleurde pand op de kaart? Dit om te voorkomen dat er onrust enz ontstaat. Tegelijk ook afspreken wie contactpersoon is (Gert Jan Swaving). Kan ook zijn dat iemand zich meldt omdat hij eerder "geholpen" wil worden dan ogv kaart zou gebeuren.

Voorlopige conclusies:

Prioriteit 1 2015 -2018:

- van rij(tjeswoning) naar vrij
- van binnen naar buiten (PGA-kaart)
- beperkt van buiten naar binnen

Civiel:

gebied A : $PGA > 0,30$ (Cluster MEDAL (Eemsmond, Delfzijl, Appingedam en Loppersum), BTW, Bedum, Ten Boer), HSSM, Slochteren)

- zoveel als mogelijk rijwoningen verbeteren en verduurzamen;
- kies aantal projecten (minimaal 1) waarvan je kunt leren voor gebruik in vervolgproces
- noodzakelijke leer-pilot's projecten cultureel erfgoed/overige projecten

Gebied B : $PGA > 0,25 < 0,3$ (Cluster MEDAL (Eemsmond, Delfzijl, Appingedam en Loppersum), BTW, Bedum, Ten Boer), HSSM, Hoogezand- Sappemeer, Slochteren), cluster Groningen

- minimaal noodzakelijke pilot project van "alle" typologieën

Civielgebieds onafhankelijk

- noodzakelijke niet gebiedsgebonden projecten (infra, gebouwen hulpdiensten, nutsvoorzieningen en opvangvoorzieningen)

Beleidsmatig:

- mjp
- gebiedsgericht ontwikkelingsplan(nen). (Grootste fout die gemaakt kan worden is dat ontwikkelingskeuzes niet goed voorbereid zijn en dat er te snel keuzes worden gemaakt.

Aandachtpunten:

Versie 0.07

onzekerheden wegnemen en definitief programma bepalen tijdens verbeterproces (werkwijze)

- prioritering projecten maar ook proberen gebiedsonafh. ....(tekst sheet opvragen)
-

NCG: In MJP: op dit moment is het zo dat er volgend jaar 1500 woningen aangepakt worden. Werk wat wij gaan doen eerste helft 2016 is gericht op uitvoering eerste helft 2017.

NCG: Als wij stadsvernieuwingsachtige aanpak doen: is dat publieke zaak; pas als deze aanpak succesvol is schuift het door naar CVW.

Monitoring is ook belangrijk: resultaten (getallen) laten zien achteraf en niet van te voren getallen noemen.

Pilotprojecten: vooral ook kijken naar "werk met werk".

*Voor scholen **afpraak** dat versterking obv groene PGA-kaart plaatsvindt; voor rest van omgeving zal gebruik van de nieuwe kaart worden gemaakt. In omgeving heb je dan wel wat uit te leggen.*

Nu op punt, wat wordt mjp:

- of soort lobbydocument voor regio,
- of document waarmee uitvoering daadwerkelijk kan starten.

Regio en Rijk zullen zich moeten realiseren dat zij ook moeten bijdragen. Daar zijn zij op dit moment nog niet van overtuigd. Houding van de regio moet veranderen: van "actievoeren" naar "uitvoeren".

Voorstel: beginnen met benadering van binnen naar buiten enz, en kaart van Deltares jaar laten liggen. NCG: maar we gaan starten met coöperatiewoningen en die liggen niet allemaal in centrum van PGA-kaart; dus van binnen naar buiten speelt hier niet. Daarnaast: je moet ook uitleg geven van waar je mee bezig bent.

Versterking ivm opvang calamiteiten

(10)(2e) , hulp van **(10)(2e)**]

Wat moet bij een grote beving overeind blijven voor de hulpverlening? Gebouwen, voorzieningen, infrastructuur... Input van VRG nodig. Zie ook plan stad over bereikbaarheid van het UMCG. Waar en hoe adresseren we dit?

(NB Onderscheid maken onder deze paragraaf in :

Versie 0.07

- a. Goede calamiteitenorganisatie die zicht heeft op risico's en maatregelen (nog kiezen of dit hier onder a moet worden uitgewerkt of helemaal achteraan in dit hoofdstuk, er staat ook stukje tekst nu achteraan onder 9.10)
- b. Versterking van vitale infrastructuur en voldoende opvangcapaciteit op veilige plekken bij rampen

Voor a zijn conclusies werkconferenties van belang, b is daarbij niet aan de orde geweest dus dit apart onderzoeken:)

a. Maatregelen die noodzakelijk zijn voor goede calamiteitenorganisatie

- *Informatie uitwisseling en Communicatie meer gezamenlijk*
  - Behoeftte aan heldere en door alle partijen gedragen communicatie over feiten en risico's
  - Meer specifiek: Crisisinformatie moet in gezamenlijkheid worden opgezet
  - Zolang de informatie over risico's en met name domino-effecten niet of onvolledig op tafel ligt is het nog belangrijker de communicatie af te stemmen
  - Zolang partijen niet over hun eigen belang heenstappen komt gezamenlijke risicoanalyse en gezamenlijke informatieverstrekking naar publiek en andere betrokkenen niet op gang
  - Hans Alders zet in op halfjaarlijks herijking van de op dat moment beschikbare informatie en het gezamenlijk 'vastklikken' van de stand van zaken, inclusief een ronde van 'critical review'. Dat is dan de informatie waarmee ieder de volgende halfjaarlijkse periode aan het werk gaat.
- *Collectief inzicht krijgen in de reële veiligheidsrisico's en de domino-effecten is belangrijk*
  - Er is bij de afzonderlijke partijen over de eigen risico's wel veel bekend, elke partij redeneert nu vanuit eigen verantwoordelijkheid en deelt dit niet/onvoldoende
  - Het collectieve inzicht is onvoldoende aanwezig en de gezamenlijke verantwoordelijkheid en daarop gebaseerde preventieve acties ontbreekt
  - Met name de cumulatieve cq domino-effecten bij een grote aardbeving ontbreken, dat kan alleen ontstaan door goede gestructureerde uitwisseling van risico's
  - Als het betrokken gebied dusdanig groot is of wordt, dat er op meerdere plekken hulpverlening en coördinatie nodig zijn, zijn er ook meer middelen nodig
  - Er was een structurele werkgroep gevormd met naast de industrie in het aardbevingsgebied ook EZ, de NAM, TNO, het KNMI, de Veiligheidsregio en de gemeenten als leden. Gaandeweg echter hebben de gemeenten en de Veiligheidsregio zich teruggetrokken
  - Het bedrijfsleven moet weten hoe de overheid gaat reageren en vice versa. Het delen van gevoelige informatie is een kwestie van vertrouwen: de partijen moeten elkaar er niet mee om de oren gaan slaan

Versie 0.07

- De heer Alders heeft geen bezwaar om het initiatief te nemen om partijen bij elkaar te brengen. Dan is ook een preciezere invulling te maken inclusief de daaraan verbonden voorwaarden. Maar de Nationaal Coördinator is en blijft de facilitator.
- *Realistisch risicoscenario is nodig*
- Met een gedeeld inzicht in de risico's en een goed inzicht in cumulatieve effecten kan er gedegen model komen en een aantal scenario's worden ontwikkeld wat zou kunnen gebeuren bij een grotere aardbeving
  - Dit moet gelegd worden naast wettelijke normen, maar de maatschappelijke vraag welk risico verantwoord is, speelt ook
  - SBE en chemiepark maken zich zorgen over a) ontbreken normering industrie, b) straks te hoge normering voor industrie
  - In de regio Delfzijl zijn al veel scenario's uitgeschreven, maar kijkend naar wat er allemaal aan domino-effecten kan gebeuren, is daar nog te weinig over bekend
  - Voorstel om eerst de 'grip' domino-effecten uit te diepen voor de 12 in de presentatie opgesomde Groningse risico's voordat er bepaalde conclusies worden getrokken
  - Er moet niet worden uitgegaan van worstcase- maar realistische scenario's
  - Als meer inzicht is in het realistische scenario moet ook opnieuw bepaald worden welk materieel er bij rampen binnen welk tijdsbestek in de regio moet kunnen worden ingezet
  - Er is een verplichting om informatie te geven via de wettelijke Risicokaart; deze is voor deze regio verouderd, zij dateert nog van medio 2014. Een actualisatie is dus hard nodig, en zou één van de concrete acties moeten zijn
  - Op landelijk niveau (Ministerie van Veiligheid en Justitie) is weinig aandacht voor de specifieke aardbevingsrisico's in de regio Groningen, op basis daarvan is zwaarder materieel ook niet aanwezig in de regio.
- Afspraken werkconferentie:
- Partijen zijn het er over eens dat de handen ineen geslagen moeten worden om op een open wijze de risico's te delen en te komen tot een gezamenlijke en gestructureerde aanpak om tot een diepgaand gezamenlijk risico-beeld en kansberekening te komen; de NCG wil hier als facilitator de eerste stap voor zetten door partijen bij elkaar te roepen
  - In het bijzonder zal moeten worden onderzocht welke domino-effecten er kunnen optreden bij een zwaardere aardbeving; dit moet op basis van een realistisch scenario gebeuren. Dit is een coproductie tussen de betrokken bedrijven, overheden en veiligheidsregio
  - (afwijkend op centrale conclusie dat 2x per jaar wordt geactualiseerd) Twee keer per jaar actualisatie van gegevens mbt risico's is voor veiligheidsregio niet voldoende: permanent van nieuwste gegevens voorzien

Versie 0.07

6.3. Werkwijze

[Jan Bont, Gert-Jan, met input van Jan Kleine, (10)(2e)]

Duiding van de werkwijze (gebiedsgerichte aanpak, stappen, beschrijving aanpak cf Stads- en dorpsherstel), continue proces dat start met “werving” en eindigt met “oplevering”, waarbij heel duidelijk is wie wat doet: gaat NCG gebied in levert het “uitvoeringsgerede” objecten aan bij CVW, of speelt CVW juist een grote rol in de acquisitiefase? En wie betaalt wat? (uit budget NCG of op rekening NAM?) Bewonersparticipatie is rol gemeenten, maar die kunnen dat niet waarmaken.

Aanpak conform de dorps- en stadsvernieuwingsaanpak: beschrijven hoe dat werkt, en wat daarvoor nodig is (ook bij ons).

Dilemma’s gebiedsaanpak (met daarin alles):

- We versterken dan mogelijk objecten die uiteindelijk niet versterkt hadden hoeven worden
- We zetten uitvoeringscapaciteit in op niet of minder prioritaire versterkingsopgaven
- Wat is de juiste rolverdeling als het gaat om versterking en aanpak van niet gebouwgebonden zaken (CVW versus anderen)

Gebiedsaanpak helpt bij het een buurt niet te vaak in overlast brengen.

Gebiedsaanpak is duwende kracht (versterking moet ivm veiligheid) en trekkende kracht (om het aantrekkelijk te maken voor bewoners/eigenaren om ook mee te doen). Dat laatste komt vooral uit de koppelkansen, zoals NoM. Deze moeten dus duidelijk uitgewerkt zijn wb de faciliteiten, en onderdeel zijn van de aanpak.

Versie 0.07

7. Herijking van verantwoordelijkheden (wordt gecombineerd met H4)

7.1. Commissie Meijer, “Vertrouwen op Herstel” en Dialoogtafel

(10)(2e) Gert-Jan, gebruik teksten uit Startnotitie; (10)(2e) door voorwerk]

Beving Huizinge aug 2012
 Brief SodM/TK januari 2013
 Commissie Meijer nov 2013
 VoHHvV januari 2014
 Aan Tafel! Jan 2014
 Oprichting Economic Board

Einde Dialoogtafel en start Gasberaad sept 2015 (dit hier of in 7.2?)

(Moet dit hier of toch korter helemaal aan het begin? Er staat nu voorin een kort stuk dat verwijst naar deze paragraaf voor meer info)

7.2. De urgentie voor publieke verantwoordelijkheid

(10)(2e) Gert-Jan, gebruik teksten uit Startnotitie en Governance notitie]

Aanvullend maatregelenpakket februari 2015, met uitgewerkt de verantwoording van de keuze om tot oprichting van de NCG te komen

7.3. De Nationaal Coördinator Groningen

(10)(2e) Gert-Jan, gebruik teksten uit Startnotitie]

Kwartiermakersfase NCG
 Start NCG 1/9/2015

7.3.1. Opdracht

Versie 0.07

[Jeroen dB, Nicolette]

7.3.2. Positionering en rol van de Nationaal Coordinator Groningen

[Jeroen dB, Nicolette]

Rol/taak van de NCG is ook het doorbreken van dilemma's en obstakels, die tot nu toe show stopper waren, zoals overleg met ACM in de zorg (ivm concurrentie).

NB: welke ruimte heeft NCG voor aanvullend flankerend beleid, financieel? **Geen, niet meer dan in VoHHvV is geregeld. Met het kleiner worden van de versterkingsopgave neemt ook de koppelkansruimte af.** Rol is dus vooral om de bestaande processen te stroomlijnen, niet om allerlei extra's te doen. Althans, niet door inzet van extra geld, want dat is er niet.

Ook markeren dat er twee knoppen zijn om aan te draaien: gaswinning en versterking. Wij gaan slechts over de tweede, niet over de eerste!

Doorzettingsmacht of doorzettingskracht?

7.3.3. Rolverdeling NCG, CVW, NAM

[(10)(2e) , (10)(2e)]

Nadere afspraken met NAM, CVW over werkwijze/rolverdeling

Op welke wijze NAM voldoende comfort te geven, kaders zodanig te stellen, dat NCG kan opereren in regieryl richting CVW, waar NAM financiert

7.3.4. Rolverdeling NCG, Rijk, Provincie en Gemeenten

[(10)(2e) , (10)(2e)]

Wie is gezicht naar de burger: NCG, of gemeente (via gebiedsaanpak)?

Wie is gezicht naar de ondernemer: NCG, EB of gemeente?

7.4. Werkwijze

[(10)(2e) Gert-Jan]

Versie 0.07

Het programma AKG heeft een tijdshorizon van 10 jaar, het MJP kijkt telkens 5 jaar vooruit. Elk jaar wordt het MJP opnieuw vastgesteld, dus het 2^e MJP gaat over de jaren 2017-2021, etc.

Versie 0.07

8. Schets van het gebied

8.1 en 8.2 wellicht samen nemen als dat zo uitkomt.

8.1. Gebiedsbeschrijving

(10)(2e)

Kenmerken & Gebiedsidentiteit

Trends, zoals Krimp – vergrijzing en ontgroening (tbv scholen, woningvoorraad), waar wel en waar niet? maar ook maatschappelijke veranderingen zoals in de zorg (verschuiving naar extramurale zorg), digitalisering

8.2. Typering van de vier clusters

[Desmond, 4 gebiedsmanagers]

8.3. Dragere van het gebied

(10)(2e) (econ) en (10)(2e) (soc)

Gebruik hiervoor elementen uit de strategische agenda van de G7 (opgesteld door Enno Zuidema)

Versie 0.07

Uitvoering thematisch

(10)(2e) voorzet maken voor format voor uitvoering, op basis van bestaande indeling (zoals aan externen is gestuurd) en voorbeelden vanuit project/prgmatisch werken, van bv provincie. Inclusief rol andere partijen en koppelkansen.

9. Schadeherstel

Drieslag werkt niet voor schade, want schade laat zich niet plannen.

Overlast van herhaalde schades is het grootste probleem, versterking helpt hier maar heel beperkt bij.

Hier ook specifiek over de objecten spreken, net als in h versterking?

NB relevant citaat uit reactie Maatschappelijke organisaties op Startnotitie:

“Het beeld dat ontstaat uit de startnotitie is er één van een alles omvattend, integraal totaalprogramma. De vraag is of die ambitie, zeker gezien de tijd waarin dit tot stand moet komen, niet teveel gevraagd is. En of bij de grote complexe dossiers die spelen voldoende duidelijk wordt wie daarover de regie voert. Ervaringen aan de dialoogtafel hebben helaas duidelijk gemaakt dat regie door de NAM niet in voldoende mate leidt tot noodzakelijke veranderingen. Met de komst van het CVW zijn weliswaar enige positieve stappen gezet, maar het is de vraag of dit voldoende is. Het is nog steeds de NAM die de dienst uitmaakt. Er is geen inzicht in het contract tussen NAM en CVW. Transparantie ontbreekt en dat maakt het lastig om te beoordelen in hoeverre het CVW de vrijheid heeft om werkelijk goede stappen te zetten in verbetering van de schade-afhandeling. Directe aansturing door de NCG van het CVW is noodzakelijk, waarbij inzicht wordt gegeven in de opdracht aan het CVW. Transparantie bij aanbestedingen in het publieke domein is een groot goed en dat zou ook hier moeten gelden. De maatregelen die de commissie Meijer al heeft geformuleerd, verbetering schade afhandeling en professionele uitvoeringsorganisatie met onafhankelijk toezicht (maatregelen 5 en 6) kunnen pas echt op hun merites worden beoordeeld als wij zicht hebben op de opdracht aan het CVW. In uw programma zou hierover duidelijkheid moeten worden gegeven. Daarin zou ook duidelijk moeten worden dat het niet de NAM of het CVW is die met een individuele eigenaar gaat onderhandelen over de te verrichten werkzaamheden en vergoeding voor de versterkingsopdracht van het betreffende pand. “

Versie 0.07

9.1. Algemeen

(10)(2e) Jeroen dB, (10)(2e)

Sheets (10)(2e)

Reacties:

GBB:

4 uitgangspunten overnemen met opmerkingen

We zeggen niets van de winning! Wegblijven bij zorgplicht gerelateerd aan de winning

Relatie met zettingsproblematiek

Snelheid belangrijk. Stappen in proces die vertraging opleveren aanpakken.

Complex-regulier

Fonds achterstallig onderhoud: Mattijs denkt mee.

Kun je alleen relevante achterstallige onderhoud definiëren?

Verwijtbaar achterstallig onderhoud in beeld brengen, definitie nodig.

Schadelijder centraal

Kritiek op schadeprotocol. Gebruik wat er ligt, verbeteren. er moet goed mee te werken zijn. Let op dat NCG niet de boeman wordt in de beeldvorming. Herstel van vertrouwen centraal, dat niet belemmeren door gebruik NAM protocollen.

IN programma aangeven wat publieke en wat private regelingen zijn. Aangeven wie waar verantwoordelijk voor is en waar verbeteringen nodig zijn. Waardeverminderingregeling als slecht voorbeeld. Niet alles overnemen vanwege aansprakelijkheid.

Publiek-privaat

Rol casemanager? Aspect organisatie.

Twee keer audit schadeprotocol

Procesbegeleiding: IAC aparte organisatie in Enschede (vb), niet op afstand zetten als je het doet.

Duidelijkheid hierover, en of het publiek of privaat is.

Uitgangspunt: CVW is er. Kan CVW overal voor worden in gezet? Voor HIH bijvoorbeeld.

Procesbegeleiders moeten er zijn, nadenken over waar onder te brengen. Waar omstandigheden om die functie tot uitdrukking te brengen. HIH pilot: kijken hoe het werkt. Op basis daarvan besluiten.

Voorziening voor schrijnende gevallen blijft nodig.

Versie 0.07

Actiever BWT: hoe dat in programma rol geven? Op welk nivo aanpakken? Gemeente meer aan het stuur, in actie. Wat mag je van de gemeente verwachten? Waar moet die acteren? Benoemen. Hier ook kans voor versterken bestuurskracht

Landelijk: tendens is verantwoordelijkheid bij bewoner neerleggen. IN heel Nederland schuift BWT naar achtergrond. Maar kunnen we het ons hier permitteren? Benaderen vanuit inhoudelijke kant. Verder met minister Blok verkennen.

Omgevingswet: reacties op AmvBs linken aan behoefte hier in gebied.

NAM helemaal mee in proces.

Vertrouwen centraal, geen technocratische benadering.
Helderheid over rollen.

Evaluatiepunten Cie bijzondere gevallen
Geschillencie: sneller werken en laagdrempelig.

Uit eerste discussie:

- Ondernemersloket opzetten
- er blijven bijzondere situaties dus voorziening behouden
- Onafhankelijk raadsman behouden
- Schadeprotocol bekijken, fundament meenemen

Schadeprotocol is door dialoogtafel veel werk aan gedaan. VEH heeft er advies over gegeven. Wat is stand van zaken, en wat vereist dit vanuit de rol van NCG?

(zie boven visie maatschappelijke organisaties)

Kernvraag:

- Blijft de schadeafhandeling bij het CVW en komt daarbij een bredere begeleidings en ondersteuningstaak met keukentafelgesprkken?
- Gaat het CVWw –zoals Dialoogtafel wilde- onder verantwoordelijkheid van de NCG vallen
- Komt er een begeleidings en ondersteunings organisatie los van CVW en NCG op afstand, of moet vanwege herstel van vertrouwen dit een publeike verantwoordelijkheid zijn
- Hoe dan ook is het verstandig om 1 loket te hebben wat op klantniveau alle expertise kan inzetten die nodig is
- Zie ook 1 loketgedachte:

Versie 0.07

Hertsel van vertrouwen begint hier met de aanwezigheid van de kritieke informatie over risico's en impact. Ieder kan hier informatie halen (bewoner, organisatie, bedrijf, agrariër). Hier wordt gemonitord of de schadeafhandeling goed en snel verloopt. Er is begeleiding en advies mogelijk én juiste info over mogelijkheden en regelingen. Digitaal en 'fysiek' is begeleiding mogelijk. Het verdient aanbeveling de keukentafelgesprekken hieronder te laten vallen, met in de back-office tal van deskundigen die al naar gelang de noodzaak uit het eerste gesprek kunnen worden ingezet (maw of je nu kiest voor heft in eigen hand of versterken op bestelling, bouwkundig hulp nodig hebt of bij energiemaatregelen, dit wordt vanuit dit loket geregeld.) Het loket is ook verantwoordelijk voor de monitor en adviseert diverse organisaties op basis van de ervaringen en feiten.

9.2. Complexe gevallen

(10)(2e)

Aanstellen mediator (team) vanuit NCG.

9.3. Commissie bijzonder situaties

(10)(2e)

Komt binnen de NCG, andere samenstelling van de cie gewenst. Aandachtspunten 1^e causaliteit aardbevingen, 2e vastgoed, 3e sociaal

9.4. Geschillencommissie

(10)(2e)

(10)(2e)

Let op positie aardbevingskamer van de rechtbank, deze kan het mogelijk sneller (max 18 weken..)

9.5. Onafhankelijke Raadsman

(10)(2e)

(10)(2e)

Niet alleen voor schade, maar ook voor cie bijz situaties

9.6. Één loket

(10)(2e)

Versie 0.07

voor schade gaswinning: burger moet geen last hebben van de vraag of het schade is door bodemdaling of bevingsschade. En hoe gaan we om met zettingsschade? Nemen we daar positie op in?

Ook één loket voor de ondernemers.

Pleit voor echt 1 loket voor diverse doelgroepen. Dit vanwege de kern dat informatie over risico's eenduidig en geod op orde moet zijn. Het kan daarmee de uitvalsbasis zijn voor samenwerking met de specifieke doelgroeporganisaties, die als deelteams goed werk kunnen doen (bijv LTO, ondernemersloket, maar vanuit 1 regie).

Een informatieadviescentrum zoals in Enschede en Volendam kan DEELS model staan, omdat ook hier de kennis en accounthouders van individuele klanten gekoppeld wordt aan goede feitelijke informatie en breed scala van regelingen, waar bovendien gemonitord wordt wat de stand van zaken is in afhandeling, keuzes. Gebruik van regelingen etc.

Leuze is of dit een eigenstandige organisatie is op afstand (al dan niet publiek) of onder de vleugels van NCG of CVW moet.

Herstel van vertrouwen begint hier met de aanwezigheid van de kritieke informatie over risico's en impact. Ieder kan hier informatie halen (bewoner, organisatie, bedrijf, agrariër). Hier wordt gemonitord of de schadeafhandeling goed en snel verloopt. Er is begeleiding en advies mogelijk én juiste info over mogelijkheden en regelingen. Digitaal en 'fysiek' is begeleiding mogelijk. Het verdient aanbeveling de keukentafelgesprekken hieronder te laten vallen, met in de back-office tal van deskundigen die al naar gelang de noodzaak uit het eerste gesprek kunnen worden ingezet (maw of je nu kiest voor heft in eigen hand of versterken op bestelling, bouwkundig hulp nodig hebt of bij energiemaatregelen, dit wordt vanuit dit loket geregeld.) Het loket is ook verantwoordelijk voor de monitor en adviseert diverse organisaties op basis van de ervaringen en feiten.

Versie 0.07

10. Versterking

(10)(2e)

Versterkingsopgave kan niet worden gerealiseerd zonder bewonersbegeleiding, dat moet je gelijk op laten lopen. De extra tijdsinvestering up front verdient je in tijd en kwaliteit terug later in het proces.

Reële planning maken, op basis van akkoord door bewoners/eigenaren.

Hoofdlijn: schadeherstel en versterking. Onthaasten kan vanuit het perspectief van koppelkansen en het voorkomen van overlast.

Veiliger maken, de screening op HRBE, en het wegnemen van deze risico's: spelen we daar een rol in, en waar plaatsen we dat? Is bv van heel groot belang in de binnenstad van Groningen

Moeten we in het MJP een uitspraak doen over de omvang van de opgave als geheel? **NEE**

Welke keuze heeft en eigenaar in de versterking, mn in de mate van versterking? Tot 10^{-4} , 10^{-5} ?
Overigens: los van onze prioritering kan iedereen die dat wil aanpak afdwingen in rechte, op basis van aansprakelijkheid/verantwoordelijkheid van de NAM

Benoemen en beschrijven opgave voor (1^e helft) van 2016 (= aanpak CVW/NAM)
Pilots: Onderdendam, Muntendam, hoogbouw HS; pilot starten vanuit een visie op het gebied. Nog aan de orde?

Waar is veel schade? Versterken we daar ook? Van beland ivm perceptie in het gebied.

Afstemming tussen gebiedsaanpak en sectorale aanpak is aandachtspunt.

Niet meer beloven dan we waar kunnen maken.

10.1. Woningen

(10)(2e) Jan Bont, gebiedsmanagers, (10)(2e)

Versie 0.07

Verbinding leggen vanuit de prioritering met bestaande plannen van de woco's, etc. om zoveel mogelijk van werk werk te maken.

Omvang van de opgave (5000, waarvan 3000 bouwkundig (of preventief?) versterken), NB let op dat het restant van de doelstelling van 2015 (700) doorgeschoven wordt naar 2016, dus daar bij op komt.

Koppeling met verduurzaming, levensloopbestendigheid: wanneer en hoe kan dat?

Pilot HIH (waar dat verder uit te werken? Hier, of in hoofdstuk regelingen bv?)– eerst in aangewezen gebied om te zien of het werkt, later (in een bepaalde volgorde) vrijgeven voor hele gebied, voor zover daar uiteraard een versterkingsopgave aan de hand is. Hierop moet ook het no regret- principe worden toegepast, vandaar vrijgeven in een bepaalde volgorde. AFSPRAAK: ruimte voor 50 x HIH in 2016.

Hoe en waar benoemen dat **bouw- en woningtoezicht** de afgelopen jaren op veel locaties misstanden heeft gemist? Of: (waar) nemen we de aanbeveling op dat de gemeenten juist vanwege de aardbevingen wel handhaven op het "gewone" bouwbesluit?

Aanpak Hoogbouw

10.2. Maatschappelijk vastgoed, voorzieningen

(10)(2e)

Rijksvastgoed wil zelf afspraken maken met de NAM, moet dat ook in dit MJP?

(Overwegingen:

Vanuit de missie en aard van programmatisch werken, is het van belang er één regie namens de NCG op na te houden (ieder partij doet zoveel mogelijk vanuit eigen verantwoordelijkheid maar de kracht zit hem in de verbinding van onderlinge afhankelijkheden en ook vanuit het gezamenlijk optrekken naar bijvoorbeeld NAM of anderen.

Dilemma hier is dat iedereen eigen verantwoordelijkheid moet nemen maar dat het vanuit schaarste van middelen belangrijk is om gezamenlijk te prioriteren en elkaar ook kritisch te bevragen of alle investeringen noodzakelijk zijn met het oog op de toekomstkwaliteit.

Dit speelt bij :

1.Scholen: De krimp en ontgroening is zo groot dat er niet voor leegstand moet worden gebouwd of gerenoveerd. Doorinhoudelijke veranderingen in het onderwijs, de ontwikkeling van kindcentra en afname van welzijns- en sport voorzieningen is de vraag naar multifunctioneel gebruik scholen

Versie 0.07

bovendien aan de orde, dat levert bij onderwijs zelf nooit zo'n enthousiasme op, maar betekent wel veel beter gebruik van publiek gefinancierde voorzieningen)

2. Zorg, waar dit nog veel aanzienlijker is, weliswaar toename zorgafhankelijken, maar stelselwijziging waarbij de huidige verzorgingshuizen(combi wonen/zorg) zo goed als verdwijnen)

10.3. Scholen

(10)(2e), Nicolette?, OCW]

Duiding van het lopende scholenproject olv bureau Weusthuis; toekomstig gebruik voldoende doorgerekend

(Probleem is dat het scholenplan pas eind oktober is, en het niet inzichtelijk is waarmee men komt.)

10.4. Zorg

(10)(2e) [Min Volksgez]

Dilemma: NAM wil inspectierapport opleveren aan instelling voor er een overall aanpak is bepaald (ca 25 gereed van de 250 die voor 1/1/'16 geïnspecteerd moeten zijn). Gevolg is dan dat er een versterkingsoperatie op gang komt voor gebouwen die we op korte termijn niet meer nodig hebben...

HA: NAM gevraagd om de rapporten nog even vast te houden, dat geeft voldoende speelruimte

Platform zorg voor aardbevingsgemeenten bestaat. Er is onderzoek "in de zorg" voor de 9 aardbevingsgemeenten.

HA wil op korte termijn verkenning laten doen (rondje langs besturen en gemeenten) om tot een voorstel van aanpak te komen.

Regelgeving van ACM ivm concurrentie maakt samenwerking moeilijker – hier ligt mogelijk een rol voor de NCG

Concreet projectvoorstel Zorg Innovatie Forum

Positief advies over opname van dit participatieve onderzoek onder de kwetsbare ouderen in het aardbevingsgebied om 2 redenen:

- Door de grote aanpak van het vastgoed als gevolg van aardbevingen worden ouderen en kwetsbare mensen versneld gedwongen te kiezen hoe men in de toekomst moet gaan wonen, hen een directe stem geven en dit naar alle "aanbieders" meegeven (woco's, zorgaanbieders, gemeenten) is een goede investering om nu snel als eerste te doen
- In de zorgsector is het aanbodgericht denken en de onderlinge instellingsbelangen zo sterk dat men vaak over de concrete behoefte van de ouderen zelf heenstapt, deze kwetsbare mensen komen in de 'normale' participatietrajecten bij het ontwikkelen van bijvoorbeeld een

Versie 0.07

zorgperspectief (andere actie) niet makkelijk naar boven; kan goed parallel traject zijn om deze bottum-up benadering te honoreren

De aanvraag van ZIF komt op een bedrag van 200.000,- euro uit. (zie aanvraag). Hieruit onderstaand citaat:

“Nodig is te starten met **onderzoek onder de bevolking** zelf naar wat wonen/thuis voor hen betekent; wanneer voelt men zich thuis en veilig; wat is de betekenis van de sociale en fysieke omgeving daarbij; wat vraagt dat van aanpassing van wonen en woonomgeving wat het thuisgevoel hindert. Dat kan te maken hebben met gevoel van onveiligheid maar ook door niet sociaal maatschappelijk te participeren of verminderd dagelijks functioneren.

Naast ervaringen en wensen van kwetsbare burgers, worden ook hun naasten(n,) vrijwilligers en professionals geraadpleegd, evenals mensen die maatschappelijk actief zijn in bv. WMOadviesraden. Want zelfredzaamheid heeft niet alleen met persoonlijke competenties, maar ook met draagkracht vanuit de context te maken ('Capabilityapproach'/ Sen en Nussbaum). Denk daarbij aan aanwezigheid van partners, mantelzorgers, vrienden, vrijwilligers en de betekenis van het sociaal en/of economisch actief zijn voor het welzijn van mensen.

Dit onderzoek zal op vele manieren gebeuren; rode draad is steeds een **participatieve, kwalitatieve manier**. Expertise vanuit Noord Nederland wordt hiervoor aangewend. Het onderzoek gebeurt samen met inwoners uit het gebied die daarvoor **getraind** worden. Tevens worden kunstenaars erbij betrokken.

Na het optekenen van verhalen, gevoelens, uitingen, moet er geanalyseerd en geïnterpreteerd worden; patronen worden herkend, wat leidt tot **concrete thema's met oplossingsrichtingen** onderscheiden naar **lange en korte termijn (laaghangend fruit)**.

Uitkomsten worden op **interactieve wijze** met elkaar gedeeld

Ze staan van te voren niet vast; anders neem je de inbreng van burgers niet serieus. Wel leert ervaring dat het tot heel verrassende en vaak ook eenvoudige oplossingsrichtingen leidt.

Communicatie over de aanpak, het proces en de (tussen)resultaten is een belangrijk aandachtspunt, waaraan op verschillende wijzen vorm zal worden gegeven.

ZIF is als onafhankelijke en niet belanghebbende netwerkorganisatie een **verbindende schakel** tussen de burgers en uitvoerende partijen en in dit kader verantwoordelijk voor de **proces coördinatie**.

Voor implementatie van aangereikte oplossingsrichtingen zal waar mogelijk gebruik gemaakt worden van bestaande oplossingen en expertise. Er is heel veel expertise beschikbaar. ZIF heeft hier zicht op. Zowel binnen de regio, als daarbuiten heeft zij contacten die zullen worden aangeboord. Dat geldt ook voor toepassingen op het gebied van thuiszorg technologie, domotica en eHealth.

Versie 0.07

De doorlooptijd is afhankelijk van de gehanteerde onderzoeksmethoden en het aantal mensen dat je wilt bereiken.

Voorstel is te starten met een **experiment**; met een relatief korte doorlooptijd van ca. **3/4 jaar**.

Vanwege het kwalitatieve karakter is het aantal mensen dat bevestigd en benaderd wordt beperkt (ca. 100-150), maar betreft wel een representatieve afspiegeling van de bevolking.”

10.5. Industrie

[Jan van Tol, (10)(2e) IenM, (10)(2e)

wat kan de NCG daar nu in betekenen, uitzoeken waarom dit in de regio niet wordt gedeeld. verantwoordelijkheid ncg is de regie houden op d/e veiligheid van verschillende bedrijven.18/10

NCG organiseert gesprek en heeft de regie daarin.

30/9 vergadering bij SBE (Jan van Tol)

NCG DH levert hier input op, betrekken (10)(2e) (Delfzijl&VRG)

NCG trekt de vergunningsverlening-route van BRZO bedrijven (ism SBE en Hoogezand-Sappemeer)

10.6. Agrarische sector

(10)(2e)

LTO spreekt over afspraken uit de concessie van 1963, waarin iets is geregeld voor het gebruik van de landbouwgronden voor winning (of winning onder de landbouwgronden).

Koppelkans asbestsanering voor pv, kan van pas komen voor NoM op gebiedsniveau

Waarde van identiteit van schuren voor gebied, versus economische kansen nieuwe bedrijfsvoering met nieuwe schuren.

(Selectie van conclusies en bouwstenen uit de discussie werkconferentie landbouw, daarnaast verwachten we van (10)(2e) een projectvoorstel, is nog niet binnen))

- *Maatregel 1: Koppelkansen vragen om actief faciliteren van agrariërs en experimenteerruimte*

Versie 0.07

- Het Agroteam van LTO en NAM zou kunnen worden versterkt door de NCG als publieke partner hieraan toe te voegen, dit om enerzijds gebrekkige capaciteit bij de gemeenten en de vele naast elkaar lopende regelingen te helpen stroomlijnen en bespoedigen en ook experimenteerruimte te bepleiten. Mogelijk is creatieve ruimte te vinden voor aardbevingsbestendig bouwen binnen de kaders van de Crisis- en Herstelwet.
- Versnellen: Suggestie is dat de twaalf gemeenten inventariseren welke infrastructureel onderhoud en plannen nu naar voren moeten worden gehaald.
- Wat wordt de referentie voor aardbevingsbestendig bouwen? Als de vergoeding wordt gebaseerd op een bepaalde norm, dan is te overwegen om die op te hogen met een additionele investering
- Het is belangrijk pro-actief als gemeenten/overheden te faciliteren dat agrarische bedrijven ook de toekomstkansen kunnen oppakken. De menskracht bij kleinere gemeenten om hiervoor goede regelingen te maken is beperkt. Voorbeeld zijn initiatieven voor zonnepanelen op bedrijfsdaken of akkers. LTO roept op tot durf en experimenteerruimte in procedures: daar is echt behoefte aan.
- Er lijken voornamelijk wel verschillende stimuleringsmaatregelen te zijn. Er zijn pot 3-subsidies beschikbaar uit het agrarische Deltaprogramma. Een deel van de projecten betreft erfverduurzaming. Die regeling zou januari 2014 ingaan, maar dat wordt waarschijnlijk 2016. Mevrouw (10)(2e) vult aan dat de eerste tender bij de provincie voor landbouwprojecten eind dit jaar afloopt, voor leefbaarheidsprojecten wellicht al in oktober. De heer Alders zegt dat de grote kunst is om alle (begrijpelijke) tijdslijnen bij elkaar te brengen.
- Er wordt gepleit om alle regelingen die er nu al zijn en de voorwaarden daarbij te inventariseren, LTO neemt hiervoor initiatief (NOG NIET ONTVANGEN)

Maatregel 2: Koppelen visies publiek en privaat

- De eigen ruimte voor agrariërs om te vernieuwen wordt beperkt door een gereserveerde houding van de banken.
- Een aantal verzekeraars en banken heeft een stuurgroep opgericht om te kijken naar de impact op gebied, regelingen, eigen portefeuille en verantwoordelijkheden; binnenkort komt deze met een uitgebreide studie. Betrokkenheid van de NCG is hierbij gewenst.
- De kwaliteit en identiteit van de landschappen in het winningsgebied kunnen een impuls gebruiken. Daar is visie voor nodig: dit wordt door vele partijen via het landschapconvenant ondersteund. Zo is het waterschap bezig met innovatieve ontwikkelingen van dijken (brakwatergebieden vs. landbouw). De heer (10)(2e) zal voor input zorgen (NOG NIET GEBEURT).

Versie 0.07

- Koppeling van kansen betreft veel maatregelen tegelijkertijd waar verschillende partijen de verantwoordelijkheid voor dragen, dit maakt dat de NCG op dit onderdeel een rol kan spelen.
  - Asbestproblematiek raakt niet alleen de gezamenlijke gezondheid, maar ook met imago-verlies van de regio gepaard gaat. Het zal nog een immense investering vergen om al die boerenschuren aan te pakken waarvan de helft al geen feitelijke agrarische functie meer heeft: daar wil geen bank of eigenaar nog in investeren. Zij is bereid een notitie hierover te sturen naar de Nationaal Coördinator
  - LTO is er al mee bezig om de asbestsanering naar voren te halen en de ondernemers een stimuleringsregeling aan te bieden richting de deadline van 2024. Ter stimulering is het subsidiebedrag het eerste jaar het hoogst en neemt jaarlijks verder af. Volgens mevrouw (10)(2e) is de regeling erg urgent omdat de saneringscapaciteit te krap is.
  - Zowel energiematregelen als snel internet (breedband) zijn nodig om de concurrentiepositie van de agrarische sector overeind te houden.
  - Het programma Leader bij de provincie en gemeenten zelf hebben al diverse inventarisaties naar behoefte breedband gedaan. De EB kijkt bij de planontwikkeling echter volgens aanwezigen niet naar agrarische bedrijven. Ook 5G is hier niet persé nodig, glasvezel is al voldoende. Gepleit wordt om de planontwikkeling uit het kader van de provider te trekken en er een publieke structuur op te zetten.
  - De huidige inrichting en kwaliteit van het landschap zijn matig; dit vraagt om een gezamenlijke visie tussen publieke en private partijen, er zijn wel veel deelvisies (landshapsconvenant, waardkaart ed.) maar NCG zou moeten faciliteren om deze bij elkaar te brengen.
  - Er staan nu veel niet gebruikte landbouwgebouwen leeg van zeer slechte kwaliteit; er is een stimuleringsregeling nodig om deze op grote schaal op te ruimen, dit betreft niet alleen asbestproblematiek, maar ook algemeen verval.
-
- a. Afspraken
- verbinding privaat-publiek moet op zeer korte termijn gelegd worden, wat kan NCG hierin betekenen, om de grote hoeveelheid diverse belangen te integreren
  - Het Lto neemt initiatief tot inventarisatie van bestaande regelingen en voorstellen voor aanvullende maatregelen

provincie:

Landbouw

In de landbouw wordt spanning geconstateerd wordt tussen erfgoed, karakteristieke bebouwing en de versterkingsopgave. Hier is regie en een integrale aanpak nodig van waaruit verschillende financieringsbronnen worden samengebracht. Hierin participeert LTO.

Versie 0.07

Punten voor het meerjarenplan

1 Regie op een integrale aanpak.

10.7. Bedrijven

(10)(2e)

10.8. Infrastructuur

(10)(2e) I en M, (10)(2e)

Nat en droog – hier een een grote kennislacune. NAM zegt dat er niet veel aan de hand is, rol NCG om een en ander inzichtelijk te maken.

Zijn alle kunstwerken al onderzocht?

Gasunie heeft hoofdgasinfra goed in beeld, en is klaar voor 2020.

NCG: doorbreek dilemma “wachten op norm – uitvoering – financiering”

Hoe afstemming met wts en rws ter organiseren?

Conclusies uit de discussie op de werkconferentie:

- *Overall inzicht op risico's infra ontbreekt en moet gezamenlijk worden opgepakt*
  - Er wordt afzonderlijk door alle betrokkenen enorm veel onderzoek gedaan, maar de mate waarin de aanwezigen al compleet beeld hebben van de risico's verschilt
  - I.t.t. de woningen is geen duidelijke normering voor infrastructuur
  - Veel organisaties concentreren zich op hun eigen taken. Het ministerie van I en M pleit voor het gemeenschappelijk doel. Dit kan de komende jaren door een gezamenlijk programma te ontwikkelen.
  - Het pleidooi om meer samen te doen en kennis gezamenlijk te delen en te ontsluiten wordt door veel aanwezigen omarmd. De kennis blijft nu bij alle afzonderlijke onderzoeksinstituten en worden vooral onderzoeksbureaus er beter van. Voorbeeld is de mate van verweking die voor de infrastructuur en de aardbevingsbestendigheid een belangrijke factor zijn.

Versie 0.07

- *Gezamenlijk kennisplatform organiseren met bijdrage van ieder*
  - Er wordt de behoefte uitgesproken van een gezamenlijk platform waarbij de partijen gezamenlijk kennisontwikkeling op doen over de mate van verweking die door aardbevingen aan de orde is. Hieraan is mogelijk een “dedicated project” te koppelen waarvan geleerd kan worden. Provincie is bereid initiatief te nemen.
  - Start met Uitlijnen van de informatie over onderzoeken. Partijen variëren in de mate waarin al eigen onderzoeken zijn gehouden
  - De NAM geeft aan dat er heel veel bilaterale gesprekken plaatsvinden met de Nam. Hij zegt toe dat de NAM betaalt maar niet als een onafhankelijke partij bepaalt hoeveel. De NAM wil meekijken en meedenken en uiteindelijk vergoeden. Elk geval is weer anders.
  - DGRW/WenB) geeft aan al langere tijd met EZ in gesprek te zijn maar de NAM wil zelf de toets doen. Er zijn verschillen van inzicht. De keuze daarvoor of voor een onafhankelijke partij is een principiële. Maar de tijd ontbreekt voor en bureaucratische aanpak. De heer (10)(2e) licht toe hoe onafhankelijk de commissie is. De NAM heeft zes stemmen en de provincie, Rijkswaterstaat en het waterschap elk twee. Bij een stemming moet honderd procent voor zijn.

- *Ontbrekend inzicht en ontbreken van normering mag geen stagnatie betekenen*
  - In sommige gemeenten is sprake van samenloop van damwanden met woningfundering (Appingedam!). Is het mogelijk aan te sluiten bij de prioritering van de woningaanpak en het in die projecten meenemen.
  - De aansluiting van gas, electra en water op woningen moet deel uitmaken van de risicoanalyse van de woningen en als zodanig onderdeel uitmaken van het onderzoek naar de bouwkundige staat.
  - Gasunie heeft actie ondernomen zonder af te wachten tot er duidelijkheid is over bepaalde zaken. Uit dat onderzoek is gebleken dat de meeste leidingen aardbevingbestendig zijn, uitgaande van de gegevens en aannames van dit moment. Voor een deel van de leidingen is dat niet zeker. Die zijn van voor 1964 en er ontbreken specificaties. Daarom daar de Gasunie Enexis 80 kilometer leiding vervangen door 40 à 50 kilometer nieuwe. De Gasunie verwacht in 2020 aardbeving bestendig te zijn.
  - Waterleidingen: Er is zo’n vijfduizend kilometer transport- en distributieleiding, grotendeels binnen het aardbevingsgebied. De oudste leidingen zijn van 1880 en er is een grote variatie aan materialen. In tegenstelling tot de Gasunie heeft het Waterbedrijf weinig inzicht in de aardbevingsbestendigheid van het leidingennet. Er loopt een kwetsbaarheid onderzoek, enkele leidingen worden versterkt omdat duidelijk is dat ze bij lekkage niet binnen 24 uur te repareren zijn en er wordt voor een deel redundantie ingebouwd.
  - Veiligheidsregio concludeert dat de norm nog niet zo duidelijk is, dat er sprake is van een stapeling van effecten en dat er nog erg veel aannames zijn. Houvast is waarnaar wordt gezocht.

Versie 0.07

- ProRail: werkt aan verschillende projecten in de regio. Het zijn de lopende zaken, die in ieder geval bij nieuwe projecten worden opgepakt en bij de drukke plekken zoals stations. Een totaal planning voor onderzoek en maatregelen voor alle bevingsgerelateerde activiteiten is er nog niet. Samenwerking is er met Rijkswaterstaat. De effecten van maatgevende aardbevingen voor de veiligheid worden getoetst op de bestaande infra. Locaties die worden bekeken zijn 30 stations en 160 km baanlichaam waar het spoor op ligt. Bij een maatgevende beving kan het spoor verzakken. Rekening wordt gehouden met onderzoek naar de schadelijke effecten van lichtere bevingen. Hierbij kunnen schade en cumulatieve effecten optreden.
- *Normeren en monitoren nodig*
  - De gemeentelijke en verschillende andere vertegenwoordigers die aanwezig zijn, zijn voorstander van Normen voor bevingsbestendiger infra
  - De faalmechanismen bij liquefaction moeten bekend zijn voor de bestaande infrastructuur. Hiervoor dient een monitoring te worden opgezet, zodat in praktijk kan worden geleerd
  - De vraag is niet alleen welke normering er moet zijn en welke risico's betrokkenen aanvaardbaar achten, maar ook wie er bepaalt welke risico's aanvaardbaar zijn? Deelnemers zijn overwegend van mening dat dat een politiek/bestuurlijke en maatschappelijke afweging is.
- a. Afspraken
  - Voor wat betreft de uitwisseling van kennis neemt de Provincie het voortouw. Waterschappen, Seaports, het Waterbedrijf en de NAM (zie www.feitenencijfers.namplatform.nl) haken aan
  - Het Hoogwaterbeschermingsprogramma biedt ervaringen waarmee de NCG iets kan. NCG en H. Ietswaard leggen contact
  - De organisaties moeten niet wachten maar zelf zaken oppakken. Het accent ligt op versterking

Reactie provincie Groningen:
Infrastructuur (nat en droog)

De provinciale infrastructuur vervult een belangrijke rol in de regionale bereikbaarheid en veiligheid. De provincie ziet zich geconfronteerd met extra risico's als gevolg van de aardbevingen die boven de reguliere taak uitstijgen. Ook andere infrabeheerders kampen met dezelfde toename van risico's. Als regionale regisseur wil de provincie daarom een gezamenlijke aanpak faciliteren, zodat regionale samenwerking op gang komt en het aardbevingsbestendig en toekomstbestendig maken van de regionale infra ook als regionale opgave wordt aangepakt en afgestemd, waarbij iedere organisatie wel haar eigen verantwoordelijkheid behoudt. De provincie vindt het belangrijk dat hierbij de gezamenlijke additionele opgave, die is ontstaan als gevolg van de aardbevingen en het aardbevingsrisico, helder in

Versie 0.07

beeld komt. Voor wat betreft de bereikbaarheid bij calamiteiten ligt er een belangrijke link naar en taak voor de veiligheidsregio.

Tijdens de werkconferenties Natte Infra en Droge Infra van de NCG bleek bij de deelnemers een duidelijke behoefte te bestaan kennis uit te wisselen en veel intensiever samen op te trekken in het kader van de gerezen aardbevingsproblematiek. Provincie Groningen heeft aangeboden het initiatief te nemen om een Platform Infra te faciliteren. Daarbij heeft zij het volgende voor ogen.

Het Platform Infra zal de volgende zaken oppakken:

- inventariseren, afstemmen en initiëren van onderzoek op het gebied van infrastructuur;
- het ontwikkelen van een adequaat monitoringsysteem voor de staat van de infrastructuur;
- kennis delen en totaaloverzicht genereren (staat van de infrastructuur, risico's, onderzoeken, projecten, pilot projecten);
- kennis ontwikkelen, in het bijzonder het samen ontwikkelen van uitgangspunten en normen bij herstel-, versterkings- en nieuwbouwopgaven in de infrastructuur in relatie tot aardbevingen;
- het gezamenlijk formuleren van maatregelen in de infrastructuur, zodat een voldoende robuust en toekomstbestendig netwerk ontstaat, waardoor bereikbaarheid en veiligheid in voldoende mate worden gegarandeerd.

Punten voor het meerjarenplan

1. *Onderschrijf het belang van het platform en de op te pakken zaken*
2. *Geef het platform een plaats in de gezamenlijke aanpak.*

Waterveiligheid

Waterschappen moeten adequaat uitvoering kunnen geven aan hun zorg voor de waterveiligheid. Uiterlijk 1 januari 2020 moeten de regionale waterkeringen aan de door Provinciale Staten vastgestelde veiligheidsnormen voldoen hetgeen betekent dat ze per die datum ook aardbevingsbestendig moeten zijn. Om in 2020 over aardbevingsbestendige waterkeringen te kunnen beschikken is het noodzakelijk dat op korte termijn de gevolgen van aardbevingen op het waterkerend vermogen van de regionale waterkeringen in beeld worden gebracht en de hierbij geldende technische uitgangspunten. Dit geldt niet alleen voor de regionale waterkeringen, maar ook voor de primaire waterkeringen. Daarnaast is het noodzakelijk dat ook de risico's van aardbevingen voor kunstwerken in de waterhuishoudkundige infrastructuur worden gekwantificeerd.

Punten voor het meerjarenprogramma

1. *Bevorder een interactief proces tussen provincie, waterschappen, KNMI en NAM waarin voor een nader te bepalen periode wordt vastgelegd welke technische (ontwerp)uitgangspunten worden gehanteerd voor het bepalen van de aardbevingsbelasting;*
2. *Spreek af dat gewijzigde technische uitgangspunten in een latere fase opnieuw vastgesteld ('vastgeklikt') kunnen worden alsmede de bijbehorende financiering.*

Versie 0.07

10.9. Calamiteitenorganisatie

De veiligheidsregio (VRG) is in 2012 net als alle andere partijen geconfronteerd met het toegenomen risico van gasbevingen. Conform de criteria van de landelijke handleiding wordt de kans op een zware aardbeving als ‘waarschijnlijk’ ingeschat en de impact als zeer ernstig. De VRG is niet ingespeeld op een dergelijk risico en heeft om die reden vanuit het Ministerie EZ van 2014 tot 2017 zowel een programmamanager als een communicatiefunctaris gefinancierd gekregen. Deze zijn aan de slag om inzicht en maatregelen te verbeteren.

Omdat aardbevingen geen factor zijn in de landelijke BDUR (regeling voor financiering) is het geen automatische factor in de versleuteling van inzet. Reden waarom de VRG allereerst pleit voor verlenging van deze functies tot 2019.

Belangrijke actie is het IBP (Incidentsbestrijdingplan). Dit beoogt een realistisch scenario te schetsen van de samenwerking tussen de diverse crisispartners, hetgeen zeer wordt bemoeilijkt door de telkens wijzigende feitelijke gegevens over omvang en impact van de te verwachten gasbevingen. Eén van de eerste behoeften van de VRG is daarom altijd meteen te worden geïnformeerd over wijzigende risico's en de onderliggende onderzoeken. Slechts 2 keer per jaar hernieuwd inzicht is te weinig voor de VRG. De taken van de VRG maken het noodzakelijk om direct geïnformeerd te worden over nieuwe inzichten ook als dit nog niet gevalideerd mocht zijn.

De VRG heeft daarnaast vooral grote behoefte aan meer inzicht in domino- en simultane effecten bij gasbevingen en in inzicht in opeenvolging van telkens kleinere schades. Daarnaast is nog veel onbekend over de maatschappelijke consequenties bij een grotere calamiteit. Dit betekent dat het nodig is dat alle partijen openheid van zaken geven en gezamenlijk werken aan inzicht in mogelijke domino effecten. Aan de NCG is verzocht dit te faciliteren en bevorderen dmv initiatief om partijen bij elkaar te brengen indien dit niet in voldoende mate vanzelf gebeurt.

De veiligheidsregio signaleert de volgende extra maatregelen die nodig zijn om de risico's te kunnen inschatten en beheersen:

Crisisbeheersing:

Versie 0.07

- Aanstelling extra vakspecialist voor deskundighedsbvoeding en organisatie operationele ondersteuning
- Extra financiële middelen, waarvan de omvang nog wordt onderzocht
- Extra middelen voor het Rode Kruis om hen voor te bereiden bij hun opvang en ondersteuningstaak
- Meer middelen om in te zetten bij voorbereidende oefeningen met maatschappelijke organisaties

Risicobeheersing:

- Tijdelijk extra toezichthoudende capaciteit tbv BRZO bedrijven en maatschappelijke organisaties
- Tijdelijk extra capaciteit voor opstellen van alle benodigde omgevingsadviezen
- Extra maatregelen voor preventie

Risico communicatie en informatieverstrekking:

- Instellen digitaal platform voor crisiscommunicatie
- Lesprogramma's en modules voor basisonderwijs
- Samenwerking met klankbordgroepen bewoners om onderlinge hulp te trainen

-

Versie 0.07

11. Verduurzaming

(10)(2e) Gert-Jan/Jeroen dB]

Wat is het doel? (en wat is een middel?)

Definieer afspraak met NAM over epc 0.4: wanneer wel, wanneer niet **actie BZK**
Andere gemaakte en bestaande afspraken die hierbij helpen, bv met woco's.

Benoem Pilot woco's, eerste 205 met 7 verschillende aanpakken, uitrol naar 1650 woningen

Oplossing van het financieringsgat: resulteert dit in een sluitende aanpak, of in het aan het gereedschapskist toevoegen van een aantal tools? Zie aanbod bestaande energiebedrijven (gesprek met Nuon, RWE en Eneco is geweest), zie aanpak Slim, Stroomversnelling ed. Regeling waardevermeerdering werkt bij woco's, maar bij particulieren speelt dat veel van hen de regeling al hebben benut.

NoM: per object, per gebied.

Uitgangspunt: beter dan nmda, geen registratie BKR, maximaal ontzorgen

Oplossing zoeken voor ontijdig investeren (geldt niet alleen voor verduurzaming, maar ook voor levensloopbestendig etc), is hierbij een aanhaak op de methodiek van het fonds achterstallig onderhoud mogelijk?

Link naar innovatie in bouw? IBT en regeling innovatieve bouw

Uitkomsten werkconferenties, vervolgtraject onderzoek

Lokale duurzame energiecorporaties als doel of als middel? Ondersteuning van de NCG aan de orde, en zo ja, hoe? Activeren van andere partijen (zoals provincie) op dit onderdeel.

Provincie lijkt bereid in nieuwe programma capaciteit voor dit onderdeel te financieren (en te detacheren bij de NCG)

Experimenteergebied, aantrekkelijk of niet? Geen belasting, geen saldering...

Versie 0.07

Belemmering is wet op financieel toezicht, beperkt de mogelijkheden voor voorfinanciering.

Energie (transitie)

zie ppt

Energie (transitie)

Doelstelling: in 2025 wordt op gebiedsniveau d.m.v. zelflevering en lokale energie-collectieven evenveel energie opgewekt als in de gebouwde omgeving wordt verbruikt

- is niet NoM (financieel aspect in doelstelling betrekken?)
- gebied?
- van en voor de inwoners

(10)(2e) is het handig om doel en middelen te combineren?

Hoe wordt het gebied op een goede manier bediend?

vgl. Duits systeem van 6 stappen

op gebouwniveau begint het met gesprek over versterken, maar omdat mensen dan wel wat anders aan hun hoofd hebben is het mss beter om mogelijkheden aan te bieden.

>>> nauwkeurigheid keukentafelgesprekken heel belangrijk.

- uitgangssituatie EPC 0,4? (woningen)
  - NAM hanteert bouwbesluit vs NAM respecteert nieuwbouwnorm
  - 3 elementen:
    - wijze van versterken: wie bepaalt dat?
    - definities bouwbesluit
    - mogelijkheid van ministeriële beschikking
- Afspraak NAM-NCG?
  - zou vervangende maatregel zijn.
  - welke extra kosten komen erbij kijken?
  - wat is het doel: NoM, energiebesparing?
  - om met de bestaande bouw aan de gang te gaan is heldere normering noodzakelijk, nationaal of specifiek voor dit gebied.

Voor verschillende categorieën woningen worden verschillende pakketten onderzocht.

van EPC 0,4 > NoM, helpt subsidiëren - is dat mogelijk?

doel = EPC 0,4 bij ingrijpende renovatie en uiteindelijk NoM

disbalans in uitruil van energie

experimenteerruimte = nodig

Versie 0.07

12. Economie/arbeidsmarkt/opleidingen

Concept versie 0.3 NCG deelprogramma economie arbeidsmarkt en opleidingen

Datum 5 oktober 2015-10-01

Opstellers: [REDACTED] (10)(2e)

Indeling deelprogramma economie, arbeidsmarkt en opleidingen

0.1 10 Dilemma's en vragen

0.2 nog te verwerken punten

0. Inleiding
1. Opdracht NCG
2. Opgave voor economie, arbeidsmarkt en opleidingen in het gebied
3. Van analyse huidige situaties naar conclusies en "meetlat"
4. Gezamenlijke horizon
5. Sterke, kansrijke sectoren, prioritering NCG
6. Eigenaarschap en doelen per sector en thema
7. Verbeteren investerings- en financieringsmogelijkheden
8. Uitvoeringsprogramma
9. Sturing en coördinatie van het Uitvoeringsprogramma
10. Begroting (benodigde budgetten en mogelijke dekking)

0.1 Dilemma's en vragen zodat we verder kunnen.

1. Regie en rollen. Het speelveld van economie, arbeidsmarkt en opleidingen is breed met veel stakeholders, initiatieven en projecten. Als duidelijk is waar de prioritering ligt van de NCG, wat is dan vervolgens de rol NCG voor de agendering voor de overige sectoren en partijen? (Regisseren, coördineren, stimuleren, middelen genereren? Dwingen of verbinden)? Zijn er überhaupt nog zaken die de NCG op wil pakken buiten genoemde thema's? Of is dit iets voor de overheden en partijen zelf? vb ontschotten financiering, financiering businesscases leerwerkketens.
2. Procesvraag-draagvlak/tijdpad:
  - a. Hoe krijgen we de lokale overheden, NCG en EB op 1 lijn
  - b. Hoe doen we dit voor de trekkers cq eigenaars voor de kansrijke sectoren en thema's
  - c. Hoe betrekken wij deze tijdig bij dit programma
  - d. Hoe en wanneer worden die deelprogramma's gevuld en op geld gezet?
3. Programma. Wat moet bij economie en wat bij gebiedsprogramma's? Waar ligt de splitsing Wat doen we in de gebiedsteams en wat is overstijgend? EZ-thema's die op gebiedsniveau opgepakt zouden kunnen worden: lokale ondernemersloketten, MKB-ondersteuning, deskundigheidsbevordering, voorzieningenstructuur (leefbaarheidsplannen), hotspots/incubators/cottage industries? Wat blijft er dan over voor de gebiedsteams irt reguliere partijen.
4. Geld en financiering. Er is veel geld beschikbaar. Er kan echter nog veel verbeterd worden bij de huidige investeringsmogelijkheden. Er zijn veel plannen.
  - a. Heeft de NCG een rol bij verbetering financieringsmogelijkheden NOM, sectorgelden etc
  - b. Voor welke zaken en initiatieven is er nog budget nodig
  - c. Als dat nodig is per project ,initiatief of sector? Bijvoorbeeld Building via de bouw, marketing-gebiedsregie via trekker of organisatie.

Versie 0.07

5. Uitvoering:

- a. Wil de NCG ook zelf deeltrajecten leiden of juist vooral wegzetten bij de partners. Zo ja, wat zijn in dat geval dan de stimuli voor de partners?
- b. Fasering in jaarschijven mogelijk

Lange slag: landelijk en internationaal onderscheidende bouwsector; waar ligt de mogelijkheid om te koppelen? Benoemen en in hoeverre bij de doelstelling of in het programma?

Energie/bouw; is dit niet een centrale opgave ipv een koppelkans?

Leerwerk ketens met zicht op werk een plus (vb sluiten bouwopleiding, tekort stageplekken, oplossing werkgarantie. Wat is de rol van NCG, budget regelen?)

Invlechten bouw/duurzaamheid; hoe brengen we de verschillende partijen bij elkaar zodat dit gekoppeld kan worden. Misschien kunnen we hier een keten voor ontwikkelen. Hier is wel een voorinvestering voor nodig.

Kan de NCG iets betekenen in het aanbestedingstraject?

Wanneer komt er invulling over de programmasturing NCG. Wat staat er aan het eind van de maand in het programma? Hoe zien we onze rol in het veld en wat pakken we als eerste op? Er zijn onderleggers, maar die zitten nog niet op het niveau dat we ze volledig kunnen omarmen.

EB in de faciliterende rol.

Uitwerken: scherpere verdeling van taken en rollen.

Aanvulling op programmalijnen: energie/duurzaam bouwen integreren.

Investeren in de stad vs werk in de regio: houd de stad aan als magneet, daar zit de kracht. De oplossing in de regio ligt vooral in de bouwsector. Belangrijk hierin is de keten te organiseren. De afzetmarkt moet geregeld worden, icm CVW.

Versie 0.07

-
-

1. Inleiding

Binnen het NCG programma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen is de pijler economie, arbeidsmarkt en opleidingen een uitdaging. Dit vanwege de complexiteit van de opgave: de hogere werkloosheid, het lagere opleidingsniveau, de krimp en de aardbevingen als gevolg van de gaswinning, de vele spelers op het veld, de fragmentatie en de verschillen in economische situatie van Stad en Ommeland.

De focus van dit deelprogramma van de NCG is dan ook tweeledig: als eerste noodzakelijk gericht op het thema veiligheid, schadeafhandeling en bouwkundig versterken maar daarnaast ook gericht op een kansrijke regio. Dit is ook de focus van de lokale overheden. En dat betekent dat het deelprogramma zich richt op het ontwikkelen van bedrijvigheid en het vergroten van de werkgelegenheid voor onze inwoners in het samenspel van Stad en Ommelanden.

De Economic Board heeft hierbij een specifieke rol omdat zij destijds op initiatief van het rijk, gemeenten en de provincie in het leven is geroepen om economie, infrastructuur en arbeidsmarkt in de aardbevingsregio een stevige impuls en toekomstperspectief te geven. De rol van de stad als economisch motor voor de regio is daarbij duidelijk, evenals de constatering dat arbeidsmarkt en economie zich niet houden aan geografische grenzen.

Het lijkt daarmee een voor alle inwoners, bedrijven, ondernemers en organisaties gedeeld belang om de opgaven voor economische structuur versterking, onze arbeidsmarktproblemen en de opleidingsvraagstukken in samenhang en gezamenlijk op te pakken en zo de kansen te benutten.

Het programma economie, arbeidsmarkt en opleidingen start met een beschrijving van de opgave, een analyse van de huidige stand van zaken en een aantal aanbevelingen waardoor meer resultaat gehaald kan worden. Vervolgens zorgt het programma voor focus door het benoemen van de sterke en kansrijke

Versie 0.07

sectoren en thema's in de regio. Het programma benoemt per sector of thema de doelen, mogelijke bestaande of nieuwe deelprojecten en initiatieven en stelt eigenaren/trekkers voor. Ook worden koppelkansen en mogelijke cross-overs benoemd. Het programma eindigt met een paragraaf over de organisatie, coördinatie en regie en de begroting van NCG Uitvoeringsprogramma Economie, arbeidsmarkt en opleidingen inclusief de begroting voor 2016 en 2017.

Na besluitvorming van de minister zullen de eigenaren/trekkers van de sectoren en thema's tot 1 april 2016 de tijd hebben voor een noodzakelijke verdere uitwerking van het programma richting een meerjarenplan inclusief het "smart" maken van de opgaven en het benoemen van gewenste inzet van instrumenten en/of middelen. Vanwege de urgentie op veiligheid en de versterkingsopgave wordt het uitvoeringsprogramma voor de bouwsector inclusief de koppelkansen met zoals de innovatie, energietransitie en de zorgsector, nu al zoveel mogelijk uitgewerkt.

2. Opdracht en rol NCG

De NCG legt vanuit haar opdracht binnen het deelgebied van economie, arbeidsmarkt en opleiding de prioriteit bij de versterking/veiligheidsopgave. Dat betekent een stevige inzet op de afhandeling van schades en op het bouwkundig versterken zodat de veiligheid voor de inwoners op een goed niveau komt. Dat betekent ook duidelijkheid over veiligheidseisen en het voorwaarden die leiden tot een goed vestigingsklimaat en investeringsmogelijkheden voor bedrijven en ondernemers. En het betekent ook dat de NCG in deze fase vooral wil inzetten op het ontwikkelen van de bouwsector met aandacht voor de arbeidsmarkt in de bouw, de innovatie en kennisontwikkeling, het aanpakken van belemmerende regelgeving en het verbeteren van het imago van het gebied.

De prioriteit voor de bouwsector betekent ook dat de NCG voor het overige deel van het terrein van economie, arbeidsmarkt en opleidingen niet zozeer zelf de programmatische coördinatie wil voeren maar voor het eigenaarschap en de coördinatie hier vooral een rol ziet voor de deelnemende overheidsorganisaties en andere partners in de verschillende sectoren.

Wel is voor de volle breedte van het deelprogramma economie, arbeidsmarkt en opleidingen al veel voorwerk gedaan vanuit de zomer 2015 uitgevoerde verkenningen, analyses van Buck Consultants, bestaande visies en economische programma's en de onderzoeken van de Economic Board. Hieruit blijkt dat de regio gebaat is bij een focus op de sterke en kansrijke sectoren en thema's, met daarbij een gecoördineerde samenwerking op die sectoren en thema's, gekoppeld aan de "gezamenlijke horizon" zoals door de Economic Board is beschreven.

Versie 0.07

Dit betekent dat de rol van de NCG voor een aantal sectoren en thema's meer programmerend is maar voor een groter deel meer agenderend zal zijn. Wel geldt voor het totale programma Economie, arbeidsmarkt en opleidingen dat de NCG de eindregie voert met het motto "Forceer het succes bij de spelers die het kunnen en moeten doen". De NCG houdt de uiteindelijke coördinatie en springt in daar waar nodig. Maar vooral ziet de NCG voor de verschillende deelterreinen in de komende periode een stevige rol voor de Economic Board, de gezamenlijke lokale overheden en de (clusters van) bedrijven, organisaties en instituten.

Dit alles op basis van de conclusie dat we alles al wel bedacht en onderzocht hebben in Noord-Nederland, dat er veel geld beschikbaar ligt op de planken maar dat we met elkaar nu nog tekort schieten in de praktische uitvoering en onvoldoende tot resultaten komen door gebrek aan focus, eigenaarschap en regie.

3.Opgave op economie, arbeidsmarkt en opleidingen

Kansrijk betekent dat er structurele werkgelegenheid is voor de bevolking in Stad en Ommeland. De conclusie dat daarvoor economie (de creatie van werkgelegenheid), arbeidsmarkt (wie moeten er aan het werk) en opleidingen aan elkaar verbonden zijn en goed op elkaar afgestemd zijn. En dat betekent dat het programma inzet op het versterken van de bedrijvigheid, ons menselijk kapitaal en het vestigingsklimaat.

Als het uitgangspunt zou zijn dat er werk moet zijn voor iedereen komt de regio Stad en Ommeland nu tussen de 12.000 en 15.000 arbeidsplaatsen voor laag opgeleid personeel te kort. Als we de doelstelling formuleren dat we een werkloosheidscijfer willen benaderen dat past bij het landelijk niveau (2014) dan is **een van onze doelstellingen het creëren van ??? arbeidsplaatsen voor met name lager geschoold werk.**

De opgave voor de regio op het gebied van de arbeidsmarkt en opleidingen is dan ook om op de korte termijn zoveel mogelijk in te zetten op het creëren van werkgelegenheid en het begeleiden van onze

Versie 0.07

beroepsbevolking naar werk. Dit via een Uitvoeringsagenda met concrete acties en projecten.

De opgave voor de regio op het gebied van voor bedrijvigheid en vestigingsklimaat is te zorgen voor focus en eigenaarschap op de ontwikkeling van de sterke en kansrijke sectoren, thema's en nieuwe en bestaande initiatieven en projecten. Hieronder vallen ook het investeren in de economische structuur, duidelijkheid over de regelgeving, goed beschikbare (investerings) faciliteiten en ondertussen het verkennen van toekomstige opgaven.

Daarbij is alles al onderzocht en bekend, wil de NCG niet het wiel opnieuw uitvinden maar wil de NCG vooral zorgen voor dat focus en eigenaarschap ontstaat en dat zoveel mogelijk wordt aangesloten bij kansrijke sectoren en thema's, projecten en activiteiten die al in de Stad en Ommelanden plaatsvinden.

4. Analyse huidige situatie, conclusies en “meetlat”

De inhoud van het programma is gebaseerd op alle onderzoeken die gedaan zijn voor en door de Economic Board, het werk in de verkenningen, bestaand materiaal en bestaande visiedocumenten van de lokale overheden. Vervolgens is Buck Consultants gevraagd om op grond van deze gegevens een korte en kernachtige analyse te maken van de huidige situatie op het gebied van economie, arbeidsmarkt en opleidingen en daar een aantal conclusies uit te trekken. De analyse van de huidige situatie is gedaan op basis van de drie thema's bedrijvigheid, menselijk kapitaal en investeringsklimaat. De analyse is als bijlage beschikbaar. De belangrijkste conclusies en aanbevelingen zijn gebruikt als kader voor de vormgeving van het programma Economie, Arbeidsmarkt en Opleidingen:

1. Op alle drie thema's is veel onderzoek gedaan, zijn veel organisaties actief en is veel geld beschikbaar.
2. Het ontbreken van focus en eigenaarschap heeft echter geleid tot een beperkte uitvoering/slagkracht en weinig resultaten.
3. Het goed inzetten van het menselijk kapitaal is de belangrijkste opgave voor de regio
4. Voor een verbetering van het vestigingsklimaat zijn voldoende aanknopingspunten maar zullen keuzes gemaakt moeten worden.

NB. In de werkconferentie zijn deze constatering gedeeld en is expliciet toegevoegd dat het voor het investeringsklimaat van groot belang is dat actief ingezet wordt op duidelijkheid over de industriële veiligheidsopgave.

Versie 0.07

Op grond van het voorgaande zijn voor het economisch meerjarenprogramma de volgende aanbevelingen geformuleerd die als meetlat voor de inhoud van het programma worden gehanteerd:

- Geen duplicatie van wat al gebeurt maar zorg voor een 'plus' die leidt tot het 'verschil maken'
- Zorg voor balans tussen extra banen op korte termijn en economische structuurversterking op langere termijn
- Zorg voor een combinatie van bottom-up (lokale) én top-down ((inter)nationale) initiatieven
- Realiseer een investeringsprogramma (rendement centraal) i.p.v. subsidieprogramma (inspanning centraal)
- Zoek naar samenhang en synergie in investeringen (multipliers)
- Geen verder onderzoek maar "handen uit de mouwen": concrete instrumentatie van uitvoering
- Zorg dat acties toekomstbestendig zijn en organisatorisch en financieel verankerd zijn
- Gebruik selectiecriteria voor projecten en initiatieven
  - Extra banen, m.n. aan onderkant arbeidsmarkt
  - Vergroten concurrentiekracht: onderscheidende business-/kennispositie t.o.v. elders
  - Versterken innovatievermogen MKB
  - Opwaarderen menselijk kapitaal
  - Efficiency: meeste 'waar' (economische en/of maatschappelijke TW) voor geld

5. Gezamenlijke horizon

De NCG heeft de Economic Board gevraagd om een gezamenlijke horizon te beschrijven die door alle betrokkenen in de regio herkend kan worden en die voor de komende jaren richting en ambitie geeft zodat er een breed palet van acties ontstaat met de focus op dezelfde horizon. Deze ambitieuze horizon stelt uitdagende doelen, maakt coördinatie en focus mogelijk en biedt de gelegenheid aan de verschillende partijen om voor de eigen sector een uitvoeringsagenda te maken.

HORIZON ECONOMIE NOORD-OOST GRONINGEN

In 2030...

...is het aardbevingsgebied een regio die gemiddeld welvarender is dan de rest van Nederland. De werkloosheid is lager dan het landelijk gemiddelde, en de economische groei is hoger. Groningen is een belangrijke vestigingslocatie geworden van (inter-)nationale bedrijven. Groningen groeit!

... zijn alle bedrijfspanden en huizen die bevingsschade hebben gehad, hersteld, verbouwd of opnieuw gebouwd. Groningen is voor bedrijven en inwoners een aantrekkelijk en veilig gebied om te ondernemen en te wonen!

... is (als gevolg hiervan) een kenniscluster en een maakindustrie in de regio achtergebleven, dat antwoord geeft op de behoefte bij bewoners en bedrijven als het gaat om: schone energie en verduurzaming, aardbevingsbestendige en innovatieve bouw, groene chemie, duurzame landbouw en gezonder oud worden. Groningen is (inter-)nationaal toonaangevend op al deze gebieden!

Versie 0.07

... is Groningen een gebied waar leerlingen en studenten na hun afstuderen makkelijker dan in de rest van Nederland aan een baan kunnen komen. De opleidingen sluiten naadloos aan op de arbeidsmarkt en tegelijk kent Groningen meer starters dan gemiddeld in Nederland. Er blijven 10% meer studenten in Groningen wonen na hun studie dan in 2015. Groningen heeft de toekomst!

... investeren bedrijven in Groningen gemiddeld meer dan bedrijven in de andere provincies. Toegang tot financiering en regelingen is eenvoudig en overzichtelijk. Groningen is de eerste provincie in Nederland waar daadwerkelijk maar 1 loket bestaat voor ondernemers. Groningen investeert!

... staat Groningen in het linker rijtje van best bezochte provincies in Nederland. Vanuit de hele wereld komen toeristen naar Groningen om te genieten van cultuur, landschap en historie. Groningen is gastvrij!

... loopt Groningen op alle gebieden voorop als het gaat om 'connectivity'. ICT is de belangrijke cross-over en aanjager van de topsectoren in Groningen. Groningen is een digitale hub van Europa en de wereld!

... heeft de overheid een ondernemersklimaat mogelijk gemaakt waar de gemeentelijke en provinciale procedures en regels tot een absoluut minimum zijn teruggebracht en samengevoegd. Groningen is de aantrekkelijkste provincie in Nederland om te ondernemen!

6. Sterke, kansrijke sectoren en prioritering NCG

De 3 huidige noordelijke speerpuntsectoren zijn Agrofood/Biobased, Energie, Life Sciences & Health/Healthy Ageing. De overige 5 sterke sectoren zijn Bouw, Chemie, HTSM, ICT/ Big Data en Toerisme. Dit geeft een totaal van 8 sectoren. Voor deze sectoren is op hoofdlijnen in beeld gebracht wat de uitgangssituatie is, hoe de primaire productie georganiseerd is, wat de ambitie zou kunnen zijn wat een daarbij passende strategie kan zijn, inclusief uitdagingen voor doorgroeien met een aantal voorbeelden van mogelijke projecten.

De Economic Board heeft aangegeven te willen inzetten op 5 van deze sectoren: Bouw, ICT, Chemie en agro, Energie en Toerisme. Daarnaast zet de Economic Board in op de volgende thema's: Versterken van het ondernemerschap, inzetten op de aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt, digitalisering van het gebied, verbetering van het vestigingsklimaat en gebiedsmarketing. Hierbij wordt gezocht naar de koppelkansen die ontstaan bij crossovers op deze sectoren en thema's.

Versie 0.07

De lokale overheden hebben in hun Uitvoeringsagenda aangegeven te willen in te zetten op vergroten van de werkgelegenheid door het vergroten van de bedrijvigheid. De sectoren waarop de lokale overheden hun focus richten zijn Bouw, Innovatie, Digitalisering, Toerisme, Gebiedsmarketing en Versterking ondernemersklimaat.

Voor de NCG gelden de volgende prioriteiten

1. Eerste prioriteit wordt bepaald door de noodzaak van bouwkundig versterken en schadeafhandeling. Daarmee ligt de focus voor de NCG in deze eerste fase op het ontwikkelen van bouwsector met koppelkansen naar andere sectoren zoals innovatie, arbeidsmarkt en onderwijs, energie, wonen en zorg.
2. De tweede prioriteit voor de NCG wordt bepaald door perspectief te bieden aan de inwoners en dat betekent de focus op het vergroten van de werkgelegenheid. Hiervoor wil de NCG de coördinatie en het eigenaarschap neerleggen bij de lokale overheden in samenspel met de onderwijsinstellingen, de ondernemers en de bedrijven.
3. De derde prioriteit voor de NCG wordt bepaald door het perspectief te bieden aan ondernemers en bedrijven. Hiervoor stelt de NCG voor de coördinatie en het eigenaarschap neerleggen bij de Economic Board in samenspel met de onderwijsinstellingen, de ondernemers en de bedrijven.

Voor de overige sectoren en thema's worden partijen in het veld gevraagd zich te organiseren en gezamenlijk voor focus en visie en ontwikkeling te zorgen.

7. Eigenaarschap en doelen per sector

Het hierna volgend schema koppelt eigenaarschap, trekkersrol en doelen aan de sterke en kansrijke sectoren en laat zien welke bestaande en nieuwe initiatieven er zijn. In het Uitvoeringsprogramma wordt elke kolom verder uitgewerkt naar te behalen resultaten, projecten en initiatieven, budgetten en financiering.

	Bouw	Ict Big data	Toerisme	Chemie	Agrofood Biobases	Energie	Life Sciences en Healty aging	HTSM
	5000 p-	regionaa	1 0	cie		bijna		

Versie 0.07

Resultaat-doel	jr sturctur eel sterke sector ondersc heidend in NL	l snel internet	regionale Arrangem enten p-jr	willemse		nul op de meter		
Eigenaar	NCG	EB	Stad	SBE	SBE	NCG	UMCG- RUG	Stad
Partners	Bouwee nd NL	RUG.HH	regio G11	stad			zorginstelli ngen	
Rol NCG	str. eindver antw	str. eindvera tnw	agenda	agenda	agenda	agenda	agendend	agender end
Realisatie voorwaarden								
gebiedsmarketing	IBT		Marketing Groningen					
vestigings en ondernemers klimaat financiering	onderne mershui s onderne mrsimp uls noord							
werkgelegenheid	uitvoeri ngsagen da G11	Uitvoeri ngsagen da G11	Uitvoering sagenda G11					
keten onderwijs arbeidsmarkt	EPI Uitvoeri ngsagen da G11l	Uitvoeri ngsagen da G11	Uitvoering sagenda G11					

Versie 0.07

digitalisering		Google						
Kennisontwikkeling en Innovatie	TNO							
Koppelkansen cross overs	zorg energie duurzaam krimp	MKB zorg		agro energie innovatie stad regio RUG HH			duurzaamheid zorg, wonen, bouw, ict	ict
projecten initiatieven	Building Metselacademie Experimenten leerwerk ketens	Entrance snel internet Experimenten leerwerk ketens	Experimenten leerwerk ketens					
kosten								
beschikbare budgetten								
financiering								

8. Verbeteren investerings- en

Versie 0.07

financieringsmogelijkheden

Onderdeel van het vestigingsklimaat is de beschikbaarheid en toegankelijkheid van kredieten. De huidige financiële infrastructuur voor bedrijfsfinanciering (subsidies, risicokapitaal, bancaire, etc) is aanwezig maar lijkt stroef te lopen. De beschikbare investeringsbudgetten zoals bij de NOM worden niet optimaal aangesproken. Wel ontstaan nu meer kredietmogelijkheden via Kredietunies, Ondernemersimpuls Noord-Groningen en nieuwe initiatieven zoals crowd funding.

De NOM richt zich met het FDI-team op het aantrekken van bedrijven van elders. Eén van de middelen die de NOM daarvoor inzet is de Regionale Investeringssteun Groningen (RIG). Deze regeling geldt voor nieuwe bedrijven en ondernemers in de Eemsdelta-regio en op de Zernike Campus Groningen. In totaal is € 20 miljoen beschikbaar voor de komende 4 jaar.

Hier overzicht van investeringsvehikels (NOM, Ec Board, RIG)
Beschikbare budgetten en fondsen in de regio
Rol en huidige werkwijze/resultaten Economic Board en NOM
Eigenaarschap EZ?

9. Inhoud en uitvoering

Om binnen de sterke en kansrijke sectoren en thema's te komen tot resultaten is, op basis van de analyse van de huidige situatie, voor het economisch meerjarenprogramma een afwegingskader geformuleerd dat meebepalend is bij het inzetten van middelen en capaciteit op de sterke en kansrijke sectoren en thema's:

- Geen duplicatie van wat al gebeurt, maar zorg voor een 'plus' die leidt tot het 'verschil maken'
- Zorg voor balans tussen extra banen op korte termijn en economische structuurversterking op langere termijn
- Zorg voor een combinatie van bottom-up (lokale) én top-down ((inter)nationale) initiatieven
- Realiseer een investeringsprogramma (rendement centraal) i.p.v. subsidieprogramma (inspanning centraal)
- Zoek naar samenhang en synergie in investeringen (multipliers)
- Geen verder onderzoek maar "handen uit de mouwen": concrete instrumentatie van uitvoering
- Zorg dat acties toekomstbestendig zijn en organisatorisch en financieel verankerd zijn

Versie 0.07

- Gebruik selectiecriteria voor projecten en initiatieven
  - Bijdrage aan extra banen, met name aan onderkant arbeidsmarkt
  - Zorgt voor vergroten concurrentiekracht: onderscheidende business-/kennispositie
  - Draagt bij aan het versterken van het innovatievermogen MKB
  - Leidt tot het opwaarderen van het menselijk kapitaal
  - Efficiency: leidt tot het meeste economische /maatschappelijke “waar” voor het geld

Hier moet begin gemaakt worden met uitvoeringsprogramma (welke bestaande en nieuwe projecten en initiatieven kunnen hier worden hier opgevoerd?)

10. Koppelkansen en Crossovers.

Het werd duidelijk dat de bouwsector met name kansen biedt zowel in de bouwopgave als op het gebied van kennisontwikkeling en innovatie.

- De bouwopgave. De herstel-, versterk- en nieuwbouwopgave zal leiden tot 2000-4000 extra banen in en direct gerelateerd aan de bouwsector. Daarnaast zullen er in diverse andere sectoren ook extra banen ontstaan (logistiek, juridisch advies, hoveniers). Dit is van belang voor de beroepsbevolking van stad en Ommelanden. Bouwplaats Noord is hierin op dit moment het belangrijkste project.
- Kennisontwikkeling en innovatie gerelateerd aan (geïnduceerde) aardbevingen, aardbevingsbestendig bouwen en alle daarmee samenhangende thema's. De kennisopbouw en de kansen die de versterkingsopgave met zich brengt zal ook structureel leiden tot innovatie in bouwtechnieken, materialen en productiemethoden als dan niet gekoppeld aan energie en duurzaamheid. Ons aardbevingsprobleem leidt zo mogelijk tot unieke kennis en specialisatie en als we het goed doen tot een koploperspositie in de bouwsector en bijbehorende 'export'-mogelijkheden, ook na de versterkingsopgave.

Versie 0.07

Bijlage

Bedrijvigheid, Menselijk kapitaal, Vestigingsklimaat en financiering

1. Bedrijvigheid

De regio heeft in totaal 367.000 inwoners waarvan 55% in stad Groningen. De 11 gemeenten zijn relatief meer vergrijsd dan de provincie en Nederland als geheel. De stad Groningen is relatief jonger dan de provincie en Nederland als geheel, net als alle andere grote steden. In 2040 zal de provincie qua inwoners weer rond het niveau van 2015 zitten. De stad Groningen groeit nog wel, maar de noord-oostkant van de provincie Groningen krimpt en vergrijsst.

Het besteedbaar inkomen in de gemeenten in het aardbevingsgebied ligt beduidend lager dan het Nederlands gemiddelde, maar boven dat van de provincie. De gemeenten in het aardbevingsgebied en de gemeente Groningen bevinden zich qua besteedbaar inkomen aan de onderkant van Nederland. De provincie Groningen scoort op gemiddeld besteedbaar inkomen het laagst van alle provincies.

De regio heeft ruim 29.500 vestigingen met 192.000 werkzame personen waarvan grootste deel in stad Groningen. Er zijn relatief weinig grote bedrijven. Minder dan 5% (ca 1.250) vestigingen heeft 10 of meer werkzame personen. In de gehele provincie en alle gemeenten neemt het aantal vestigingen toe, terwijl slechts in de helft van de gevallen ook het aantal werkzame personen toeneemt. Over de gehele linie neemt de bedrijfsgrootte licht af.

De werkgelegenheidsprognoses voor Noord-Nederland als geheel laten voor de komende jaren met name groei in detailhandel, bouw en zakelijke dienstverlening zien. De krimp zal vooral plaatsvinden in sectoren als energie, chemische industrie, financiële dienstverlening en landbouw. De zorg krimpt ook, maar relatief niet zo sterk als andere sectoren.

Voor de provincie Groningen en de drie COROP-regio's zijn de voornaamste afwijkingen van deze trends: de metaalsector in de provincie en de chemie- en energiesector in Delfzijl e.o. in positieve zin en de voedingssector in de provincie in negatieve zin.

De specialisatiegraad van de topsectoren in Noord-Nederland verschilt aanzienlijk: Energie, Healthy Ageing, Agro&Food (en Water) zijn relatief sterk aanwezig en Chemie en HTSM minder.

De noordelijke speerpuntsectoren zijn: Agrofood / Biobased, Energie, Life Sciences & Health / Healthy Ageing. De overige sterke sectoren zijn Bouw, Chemie, HTSM, ICT / Big Data en Toerisme. Voor deze sectoren is in beeld gebracht wat de uitgangssituatie is, hoe de primaire productie georganiseerd is, wat

Versie 0.07

de ambitie zou kunnen zijn wat een daarbij passende strategie kan zijn, inclusief uitdagingen voor doorgroeien en de dan mogelijke projecten.

Het MKB staat er niet goed voor. Het MKB in onze regio is onvoldoende in staat kennis aan te boren of zelf te genereren en onvoldoende in staat kennis om te zetten in nieuwe producten en diensten. Ook de business development blijft achter en het aandeel starters en spin-offs is beperkt. De positie van de regio ten aanzien van internationalisering is minder sterk dan de rest van

Nederland. De regio kent aanzienlijk minder innovatie-koplopers, ontwikkelaars en toepassers, de R&D-uitgaven fors lager dan Nederland en de bedrijvendynamiek is lager dan gemiddeld in Nederland.

In vrijwel alle gemeenten is er sprake van starters en nieuwe oprichtingen, maar het aantal is beperkt. De meeste starters bevinden zich in de detailhandel en de consumenten- en zakelijke dienstverlening. In de periode 2010- 2014 is het aantal starters per jaar zowel in de 11 gemeenten, de gemeente Groningen als de provincie afgenomen.

De NOM richt zich met het FDI-team op het aantrekken van bedrijven van elders. Eén van de middelen die de NOM daarvoor inzet is de Regionale Investeringssteun Groningen (RIG). Deze regeling geldt voor nieuwe bedrijven en ondernemers in de Eemdelta-regio en op de Zernike Campus Groningen. In totaal is € 20 miljoen beschikbaar voor de komende 4 jaar.

2. Menselijk kapitaal

De beroepsbevolking is afgelopen jaren licht gedaald in 11 gemeenten en licht gestegen in gemeente Groningen. De vooruitzichten voor de beroepsbevolking zijn krimp -/- 7% in 2020 en -/- 13% in 2025 (NL +0,1% resp. -/- 2%). Voor wat betreft werkloosheid scoren de 11 gemeenten lager dan de rest van de provincie, maar de onderlinge verschillen zijn groot waarbij de stad Groningen en de provincie beiden een hogere werkloosheid dan Nederland als geheel.

De stad Groningen is duidelijk minder vergrijsd (AOW-ers) dan de rest van de provincie en de 11 gemeenten en heeft ook minder WW-ers en arbeidsongeschikten. Wel zijn er in Groningen meer mensen in de bijstand. Met name bij arbeidsongeschikten scoren meerdere van de 11 gemeenten hoger dan het provinciale gemiddelde. Voor alle uitkeringen geldt dat er in Groningen relatief meer gebruik van wordt gemaakt dan in Nederland als geheel.

Het aantal Wajongers in de 11 gemeenten is gemiddeld iets onder het provinciale gemiddelde en beduidend minder dan in de stad Groningen, maar ligt behoorlijk boven het Nederlands gemiddelde. Van alle gemeenten hebben alleen Delfzijl en Groningen een pendel overschot. Delfzijl, Loppersum en Groningen zijn de enige gemeenten met meer dan 50% werknemers die in de eigen gemeente blijven. Ca. 90% alle werkenden in de provincie Groningen blijven binnen de provinciegrenzen. Vanuit Bedum, Ten Boer en Winsum reist bijna 50% van de werkenden naar de stad Groningen.

Met betrekking tot scholing van de beroepsbevolking is het aandeel middelbaar opgeleiden in de gemeenten hoger dan in Nederland als geheel en het aantal hoog opgeleiden lager. De stad Groningen

Versie 0.07

onderscheidt zich door een hoog opgeleide beroepsbevolking. Het beroepsniveau van de bevolking ligt in vergelijking met Nederland lager, terwijl de Stad Groningen hoger scoort dan zowel de 11 gemeenten als Nederland.

Ten opzichte van Nederland wordt er in Groningen vooral veel instroom verwacht bij HBO-paramedisch, HBO-economie en MBO-gezondheidszorg.

3. Vestigingsklimaat

Het vestigingsklimaat is geanalyseerd op kennisinfrastructuur, connectiviteit, gebiedsontwikkeling en hotspots, concurrentiekracht en financiering.

De kennisinfrastructuur is met name geconcentreerd in stad Groningen (Rijksuniversiteit Groningen, Universitair Medisch Centrum Groningen, Hanzehogeschool Groningen en de Energy Academy Europe). De regio heeft een aantal toegepaste kenniscentra (in ontwikkeling); Carbonhydrate Competence Center (CCC) Groningen, Energy Transition Center (EnTranCe) Zernike Groningen, Center for Open Chemical Innovation (CoCi) Delfzijl en EPI-kennis- en praktijkcentrum voor aardbevingsbestendig bouwen Groningen.

Gebiedsontwikkeling en het creëren van zogenaamde hotspots vindt grootschalig plaats bij de campussen in de stad Groningen (Zernike, UMCG, binnenstad) maar ook in de regio (Chemiecluster Delfzijl en het energiecluster in de Eemshaven). Kleinschalige ontwikkeling vindt nog weinig plaats maar er zijn wel mogelijkheden zoals hergebruik maatschappelijk vastgoed etc. in dorpen als broedplaats starters/ZZZP en onderwijs.

De huidige concurrentie en innovatiekracht van de regio is beperkt. De stad Groningen behoort binnen de EU wel tot de top, maar binnen Nederland loopt Groningen achter op de Randstad en Noord-Brabant. In 2013-2014 scoort Noord-Oost Nederland lager dan de rest van Nederland op sociale innovatie en licht beter op technologische innovatie. Voor radicale en incrementele innovaties scoort Noord-Oost Nederland slechter dan de rest van Nederland. Wel worden er in Noord-Oost Nederland minder activiteiten naar het buitenland verplaatst dan in de rest van Nederland. Dit lijkt te komen door het effect van de Energy Valley. De stad Groningen is qua inwonertal 7e gemeente van Nederland, maar staat op de sociaal-economische index 27e en op de woonaantrekkelijkheidsindex op een 19e plaats.

4. Financiering

De financiële infrastructuur voor bedrijfsfinanciering (subsidies, risicokapitaal, bancaire, etc) is aanwezig maar lijkt stroef te lopen. De beschikbare investeringsbudgetten zoals bij de NOM worden niet optimaal aangesproken. Wel ontstaan nu meer kredietmogelijkheden via Kredietunies, crowd funding.

Versie 0.07

Ondertussen heeft op 27 augustus een succesvolle werkconferentie Economie geweest, waar een brede vertegenwoordiging van de belangrijke partijen en organisaties op het veld van Arbeidsmarkt en Economie naar aanleiding van een presentatie van de NCG en de Economic Board van gedachten hebben gewisseld. Geconcludeerd is dat er voldoende onderzoek en plannen beschikbaar zijn maar dat de hoeveelheid plannen en de hoeveelheid overlegorganen tot versnippering en fragmentatie leiden waardoor nog te weinig aantoonbare feitelijke resultaten geboekt zijn op het gebied van werkgelegenheid en economie. Een vorm van overkoepelende regie en koers voor de regio is nodig. De Economic Board is als logische partner door de NCG gevraagd om na te denken over die rol en eind september met een korte beschrijving van de "gezamenlijke horizon" te komen. Deze "gezamenlijke horizon" is begin september beschikbaar gekomen.

Op deze wijze wordt een stevigere relatie gelegd tussen de Economic Board en een toekomstig economisch programma zoals de NCG heeft aangegeven nodig te hebben. De visie, de vraag om regie en pragmatische inzet sluiten goed aan bij de opzet van de Uitvoeringsagenda zoals deze namens de G11 is ingebracht in dit proces. Wel is de vraag hoe wij van een "gezamenlijke horizon" komen tot een pragmatisch uitvoeringsplan?

Versie 0.07

13. Verbeteren leefbaarheid

(10)(2e)

Wie heeft de regie mbt de leefbaarheid? NCG, gemeenten of anderszins?

NCG heeft geen middelen voor leefbaarheidsmaatregelen, kan wel ontwikkelingen in beweging brengen. Zijn er mogelijkheden om budgetten te koppelen?

Van overheid richting zelf doen:

- Versterken Vastgoed Voorzieningen
  - Zorg
  - Onderwijs
  - Overig maatschappelijk
- Versterken Sociaal
  - Heft in eigen hand
  - Individueel spoor
  - Collectief spoor
- Sociale Versterking
  - Stimulering (focus op wat is er nodig in de omgeving, living lab)
  - Programma sociale cohesie (DEAL hele gebied)

In de zorg is momenteel een transitie gaande. Er komt druk te staan op het zorgvastgoed. De verschillende partijen kijken naar elkaar, resultaat impasse.

Regierol NCG (inspecties intramurale instellingen/plannen en inzicht afbouw plekken in verzorgingshuizen): koppelen van inzichten. Wat is veilig en wat is nodig om te behouden? Afscheid nemen van kansarm vastgoed.

Regierol NCG (wat willen mensen zelf? In kaart brengen behoeften ouderen en kwetsbaren/versterking sociaal, rol wijkteams/keukentafelgesprekken) : combineren, wat en waar en wie? Via gemeenten en gebiedsteams.

Inspanningen:

- NCG schuift aan bij inspectietraject NAM zorgvastgoed -> in beeld brengen wat is veilig en wat is nodig aan vastgoed om te behouden? Koppelen aan inzichten vastgoed zorginstellingen en zorgkantoor.
- NCG vraagt experimenteerruimte, ontheffing van de ACM voor zorgpartijen om samen een plan te maken.

Versie 0.07

- In alle vier gebieden koppelprojecten bij aan te pakken woningen, met aandacht voor levensloopbestendig maken van woningen. Koppelen van beschikbare budgetten (NAM, sociale wijkteams, woningcorporaties en deel vanuit eigenaren).
Zorgsector heeft het probleem nog niet goed in het vizier. Wat is de taak van de zorginstelling?
Evt verkenner inzetten?
Nog scherp te stellen; wat is de rol van NCG? Zorgen dat Van Rijn aan boord komt, met het oog op de toekomst.

Onderwijs inspanningen 2015:

- Urgentie: aan tafel komen als NCG en regie op uitkomsten rapporten inspecties NAM scholen.
- Uitzetten inspectie overige voorzieningen als sportvoorzieningen, kinderopvang en peuterspeelzalen. Vanuit regierol koppeling leggen uitkomsten inspectie en toekomstvraag. Wat is veilig en wat is er nodig? Verbinding leggen met trajecten als 'Ieder dorp een duurzaam dak'.
- NCG stelt communicatiestrategie op over uitkomsten inspecties en consequenties.

Rol NCG: Verbinden van partijen (OCW, schoolbesturen, gemeenten)

Overnemen werkprogramma Dialoogtafel (uitgangspunt is om bestaande afspraken te respecteren):

Over het overnemen van de leefbaarheidsprogramma's vande Dialoogtafel(relevante passage uit brief Maatschappelijke organisaties/dialoogtafel):

"Leefbaarheidsprogramma Het thema leefbaarheid heeft in het advies van de commissie Meijer een belangrijke plek gekregen en is in meerdere maatregelen vertaald, namelijk de herstructurering van de woningmarkt en winkelcentra (maatregel 7), het behoud en herbesteding van cultureel erfgoed (maatregel 8), impuls voor lokale energieopwekking (maatregel 9) en snel internet in het landelijk gebied (maatregel 10).

Voor leefbaarheid is in het akkoord van 17-1-2014 €35 miljoen gereserveerd voor vijf jaar. De NAM heeft zelf €25 miljoen beschikbaar voor leefbaarheidsprojecten. Door de Tafel (en stuurgroep leefbaarheid) is een programma opgezet, dat de volgende sporen hanteert: 1. Herstructurering; 2. Programma's; 3. Het Loket.

Binnen spoor 2 zijn inmiddels vijf programma's in ontwikkeling/opgestart, namelijk: 1. Energietransitie; 2. Digitaal - breedband; 3. Dorpsvisies en landschap; 4. Ieder dorp een dak; 5. Erfgoed. De eerste drie programma's vallen onder verantwoordelijkheid van de Dialoogtafel en de laatste twee worden uit de middelen betaald die de NAM zelf beheert. De ontwikkeling en uitvoering van de programma's is zoveel mogelijk belegd bij maatschappelijke organisaties.

Met de komst van de NCG is de situatie gewijzigd en zal nader bepaald worden hoe de verantwoordelijkheden ten aanzien van het programma leefbaarheid worden vormgegeven. Voor ons is van belang dat de door de Tafel ingezette koers herkenbaar in het meerjarenprogramma is terug te vinden.

Versie 0.07

Ten aanzien van het onderdeel herstructurering uit het leefbaarheidsprogramma van de Dialoogtafel is het logisch dat de regie hiervan bij de NCG komt te liggen (wel in afstemming met de maatschappelijke partijen). Wat betreft de vijf programma's en het Loket is het voor ons van belang dat de beleidsbepaling hiervan in ieder geval bij de maatschappelijke organisaties blijft en dat daarover afspraken worden gemaakt met de NCG. Ook aan de reeds gemaakte afspraken met maatschappelijke organisaties over de uitvoering van de programma's en het Loket kan wat ons betreft niet worden getornd. Eén en ander betekent ook, dat de regie die de NAM nu nog heeft voor een deel van het leefbaarheidsprogramma (25 miljoen euro) daar weggehaald wordt en dat over het totale pakket afspraken worden gemaakt tussen de NCG en de maatschappelijke organisaties. “

Programma op 3 schaalniveau's, etc (10)(2e) Susan Top/ (10)(2e), uitvoering voor zover uitbesteed vooralsnog laten waar hij is.

Hoe staat het met de Woon-en leefbaarheidsplannen van die gemeenten die dat nog niet hadden? (dus muv MEDAL?) Combinatiekansen van voorzieningen? Zorg/onderwijs/sport/dorpshuizen...

Levensloopbestendig maken van woningen (ivm vergrijzing/ontgroening van het gebied)

Apart benoemen relatie met fonds van de NAM (25 M€) (10)(2e)

Versie 0.07

14. Cultureel erfgoed

(10)(2a)

Verkenning 4

Operationalisering hiervan. Gebiedsgerichte pilot. Voorstel Onderdendam, mogelijk vervangen door een gebied dat in de eerste uitvoeringsfase zit? Of met de juiste argumenten toch met Onderdendam starten?

Ism structuurvisie bepalen “ruimtelijke context”, criteria/spelregels voor hoe om te gaan met waardevolle objecten (meer dan alleen die op de monumentlijst staan van rijk of gemeente) en ensembles. Hard criterium voor de meeste categorieën is of het object een bestemming heeft of niet.

Dus:

- 1) Is alles wat van waarde is in het aan te pakken gebied in beeld?
- 2) Is het goed beschreven?
- 3) Wat is de staat van onderhoud en de bouwkundige kwaliteit?
- 4) Is het in gebruik, of is er een bestemming voor, zodat toekomstige exploitatie mogelijk is?

Voor de tekst, maak gebruik van Levende monumenten in een leefbaar gebied, vooral de samenvatting (p4) en H6 'Het vervolg' (p44).

(Ilse vd Ven van SodM (“baksteenspecialist”) doet verdieping op gebied veiligheid erfgoed bij aardbevingen, geeft terugkoppeling aan PvV)

Rol provincie in bepalen van criteria voor waardestelling?

Rol NCG: benut bestaande structuur, bepaal rol op basis van wettelijke taken, en organiseer zelf de “plus”

Achterstallig onderhoud bij woningen, daar is het garantstellingsfonds voor. Bij monumenten is dat lastig, omdat daarbij geen sprake is van een transactiemoment (tenzij in privébezit).

Rol gemeenten is om vast te stellen wat er beschermd moet worden (rol gebiedsmanagers).

Versie 0.07

Dilemma: voor veel monumenten is een publieksfunctie voorzien (met vaak veel mensen), terwijl juist monumenten iha moeilijk of niet aan de norm kunnen voldoen. NB de gemeente is en blijft verantwoordelijk voor de veiligheid.

Of anders gesteld: hoe verhoudt de keuze van de bewoner om niet aan de norm te voldoen zich tot de publieksfunctie die het monument vaak heeft? Is er per evenement een ontheffing van de gemeente nodig?

Cultureel erfgoed - (10)(2e)

gebiedsgerichte aanpak > cultuurhistorische samenhang; versterking kwaliteit

Groninger landschap: structuur is belangrijk voor leefbaarheid

vb Stedum: kerk = rijksmonument, de rest van de gebouwen is onbeschermd

incidenteel iets vernieuwen kan wel, maar niet voor geheel

verwachting = veel archeologie in wierdedorpen, dus archeologisch onderzoek is verplicht

dreigingen:

veel erfgoed is beschadigd (ca. 60 - 80 %)

ook de versterking aan monumenten is een bedreiging

leegstand

opgave goed formuleren!

erfgoed is de totale cultuurhistorische samenhang

gebiedsgerichte opgave: behoud en versterken kwaliteit

- in kaart brengen cultuurhistorische samenhang
- in kaart brengen staat van onderhoud
- erfgoed instandhouden, toekomstbestendig en veilig maken

gemeentes maken nieuwe bestemmingsplannen, daarin worden adviezen meegenomen

provincie: omgevingsplan

en dan?

in programma: beschrijving, waardeduiding (vastlegging)

noodzaak om alles goed in kaart te brengen is hoog voor Groningen

rijksmonumenten

gebouwen met regionaal belang

veel kerken: Stichting Groninger Kerken

ruimtelijke kwaliteit in dorpen = heel belangrijk om te bewaren (gebouwen en structuren)

Ambitie CE:

- cultuurhistorische verkenning als ruimtelijk strategische onderlegger

Versie 0.07

- behoud en ontwikkeling erfgoed
- ontzorgen eigenaren en gebruikers erfgoed
- ondersteunen overheden
- flexibilisering procedures met behoud en versterking kwaliteit

(sommige gemeenten hebben al analyses laten maken)

faserings: ...

Steunpunt Monumentenzorg: kan gemeenten ondersteunen.

- Rijksmonumenten / gemeentemonumenten
- gebouwen die beeldbepalend zijn

Sommige gemeenten blijven achter. Hoe zijn die te helpen?

Randvoorwaarden zijn noodzakelijk. Scherp zijn op de rol v. provincie en gemeenten.

Als we hierin sturend willen optreden, wat hebben we dan nodig?

Waarom hebben gemeentes er weinig aan gedaan?

Het aantal actieve gemeentes is veel te laag.

Bescherming dmv provinciale monumentenverordening?

>>> vervolgstappen door gemeenten.

Monitoren = heel belangrijk

NCG: heeft kader nodig.

hoe te sturen? wie is verantwoordelijk?

model om te conserveren laten maken en aanbieden a/gemeenten?

welke samenwerking is efficiënt?

Dilemma's cultureel erfgoed:

- veiligheid vs behoud en verantwoordelijkheid
- aansprakelijkheid vs maatschappelijke verantwoordelijkheid
- ruimtelijke kwaliteit en landschap staan nu niet autonoom in het MJP (ook nadenken over herbestemming van lege plekken)
- archeologie

bijz. positie van monumenten met publieksfunctie

vbb. versterking: kerk Woltersum, molen W. > kunnen als pilots dienen

Versie 0.07

Uitvoering per gebied

15. Benadering per gebied

15.1. Werkwijze

[Gebiedsmanagers, (10)(2e)]

(organisatie met stuurgroep en gebiedsteams in hoofdstuk organisatie, of hier of beide?)

Vier clusters:

MEDAL

HSSM

BTW

G

Aanpak Stad- Dorpsvernieuwing

Let op: Bij herstructurering is een investering in de woonomgeving verplicht.

15.2. MEDAL

[Pieter Schollema, (10)(2e)]

Speciale aandacht voor de gebiedseigen aanpak, keuzes en prioritering, + aangeven hoe dat is geland in het programma

Vorm geven aan participatie.

Project van Platform31 voor uitwerking van participatie-model

Versie 0.07

+meer informatie in PP

Kern

- *waarborgen van veiligheid*
- *investeren in leefbaarheid*
- *verbinden van mensen*
- *presteren in uitvoering; doen wat we zeggen en kunnen waarmaken*

Opbouw

- *inbreng en keuzes per gemeente; wel verschil per gemeente met duidelijke uitleg*
- *samenhang in aanpak en prioriteiten*
- *gebiedsbijdrage als collectief met zichtbare gemeentelijke bouwstenen*
  - *zover cluster binnen kerngebied ligt moet er zo snel mogelijk gestart worden met werkzaamheden (uit overleg gekomen met gemeenten)*

Programma 2016, 2017 en 2018

- *beginnen met projecten die al lopen*
- *beginnen met projecten die hierop voortduren (trachten om term pilots niet meer te gebruiken in MJP) - beide punten realiseren binnen 10 jaar.*

Koppeling veiligheid/leefbaarheid

1. *enkelvoudig versterken*
2. *actiegebied versterken met koppeling*
3. *actiegebied leefbaarheid*
4. *geen actie*

Van objecten naar gebieden en mensen

- *wat is het effect van de opgave op de bewoners*
- *wat is het effect op de woonomgeving; hier hoor een vorm van proces bij - dorp-specifiek (ook hier een keukentafelgesprek)*
- *...*
- *...*

Aandacht voor:

- *flexibilisering van het instrumentarium*
- *cultuurhistorische verkenning*
- *...*
- *..*

Een goed overzicht van noodzakelijke

- *kennis, capaciteit, middelen, regelingen, plannen en besluiten, informatie. (Geef in gebied ook goed aan wat de inhoud is en wat er verwacht mag worden als bewoner)*

Versie 0.07

Aandachtspunten

- *Hoe bereken je de kosten FTE/benodigde capaciteit voor versterking woningen. Wordt niet overal dezelfde rekensom gebruikt*
- *Hoe meer je differentieert in het gebied hoe onzekerder de aannames worden - wat heeft dit voor consequenties voor kerngebied; conclusie dat kerngebied niet zoveel zal veranderen met nieuwe/andere data. De gemeenten waar krimp/vergrijzing speelt (MEDAL) is ook het gebied het grootst is*
- *Wat is de status en kans van bepaalde woningen; in hoeverre zijn dit woningen die versterkt of gesloopt moeten worden en zijn dit woningen die je in voorraad moet houden/hebben*
- *NCG moet niet enkel een gebouwbenadering aanhangen. Anders versterk je gebouwen die wellicht geen functie hebben. Ook kijken wat de status van een gebouw is en hoe dit gebouw onderdeel is van de woon/leefbaarheid en hoe kansrijk. Geef gemeenten/overheden de kans om zelf met plannen te komen over aanpak en dit vanuit NCG aansturen. Voor onderwijs zijn hier al afspraken met de NAM gemaakt. Kijken of het akkoord op onderwijs een blauwdruk kan zijn voor de woningmarkt en zorg. Niet enkel een versterkingsoperatie maar voorsorteren op toekomstbestendig.*
- *De koppeling dat bewoners van koop naar huur kunnen gaan kan grote weerslag hebben op leefbaarheid en woningvoorraad en dus op de dorpen.*
- *Wegblijven van gesloten einde en definitieve bedragen over kosten. Concentreren op het begin*
- *NCG zal 'advies' Mijdam volgen*
- *Binnen MEDAL wordt goed samengewerkt, maar belangrijk om uitgangspunten vanaf het begin duidelijk te hebben en verschillen per gemeente/dorp helder te krijgen.*
- *Ambitie moet niet verwacht worden met het doen van (een) specifieke belofte. Maar er wordt wel actie verwacht van bewoners. Opvatting van gebied moet niet onderschat worden.*
- *Als wij op 30 plekken gaan starten dan zal je per plek moeten fine tunen en specificeren wat er precies gebeurt. Daarnaast is het de vraag of je dit kan verwezenlijken en hier de capaciteit voorhanden is.*
- *Idee om casus te doorlopen en te kijken waar je tegenaan loopt. Naast het schrijven van het MJP moet je proces ook organisatorisch doorlopen.*

15.3. BTW

(10)(2e)

1. *Wat vertellen grote aantallen schademeldingen ons op basis van het gebruikte model (contourenkaart)*
2. *Hoe zorgen we ervoor dat het gebied meedoet*
3. *Wat mogen we van elkaar verwachten om op 1 januari 2016 te kunnen starten*
4. ...

Hoe ga je om met een dorp of plek waar veel schade is maar niet wordt hersteld of visa versa op basis van kaarten en data. Hoe leg je dit uit aan de bewoners?

Versie 0.07

- *objectivering van de criteria waarom de aanpak gediversifieerd is*

15.4. HSSM

(10)(2e)

HSSM wil zich graag als één gebied presenteren in navolging gemeentelijke herindeling. HS industriestadje, Slochteren en Menterwolde landelijk gebied.

Uitgangspunten

- *contourenkaart*
- *kwaliteit ontroerend goed*
- *kwetsbaarheid bewoners/gebruikers*
- *gebruik van gebouwen*
- *hanteren van groene NPR*
- *onduidelijk; brongegevens, invloed waterpeil, ondergrond, gebouw-specifieke eigenschappen*

Korte termijn

- *voortzetten NAM/CVW systematiek o.a. 1650 corporatiewoningen*
- *vanaf medio 2016 gebiedsgerichte aanpak; bewonersparticipatie, keuzemogelijkheden voor versterking, koppelingen aan vraagstukken rond leefbaarheid, economische ontwikkeling en duurzaamheid ('heft in eigen hand zou voor iedereen moeten gelden' - in gebied discussie over hanteren typologie/terminologie)*

Gebiedsopgave

- *binnen contour A; no regret - integrale aanpak; koppelen aan krimp, erfgoed, economie en zorg. HSSM ziet in dat opgave begint in kerngebied en daarna pas buitengebieden*
- *binnen contour B; oppakken van dossiers scholen en zorgvastgoed - strategie en positie bepalen, visie ontwikkelen t.a.v beeldbepalende panden, aanpak meest kwetsbare rijtjeswoningen (Martiniwoningen 102 in totaal gem. Slochteren)*
- *binnen contour C; Regie (Korengarst, aan de rand) - sociaal en fysiek en voorbereiding school - en zorgopgave, Onderzoek - zware industrie, hoogbouw, stadshart HS (cultuurcentrum wordt niet bevestigingsbestendig gebouwd), Nieuwbouwregeling - Gorecht-West*
- *Voor hele gebied HSSM; aandacht voor combinatie woon-werk, meer inzicht op versterkingsopgave vrijstaande woningen*
- *Voor HS en M; toegang tot alle regelingen, afstemming woningmarktonderzoeken*

Randvoorwaarden

- *Kennis en informatie, personeel, communicatie*

Aandachtspunten

Versie 0.07

- *Heldere kaders stellen wat beeld/gebieds-bepalende gebouwen zijn - rol van cultuurhistorisch element niet vergeten. Discussie of dit taak van afzonderlijke gemeente of NCG is?*
- *Aan de randen van het kerngebied ontbreekt publieke regie. Nu vooral tussen ondernemers/NAM waarbij er vaak geen regeling is*
- *Bijzondere projecten/pilots; discussie voeren over criteria waarom iets een prioriteit krijgt. Moet een mechanisme/instrument komen die hier over kan beslissen, anders constant discussie waarom wel, waarom niet*

15.5. G

(10)(2e)

Gebiedsanalyse

- *Naast centrumfunctie ook platteland in gemeente*
- *grote variatie aan gebouwen die relatief dicht op elkaar liggen (veel in categorie CC2 een CC3)*
- *Nieuwbouwregeling; investeerders moeten geattendeerd worden op risico's aardbevingen*
- *bewonersavonden; sinds kort georganiseerd, worden beperkt bezocht, aardbevingen zijn niet direct een primair punt*

Aanpak

- *in hoeverre kunnen aardbevingen impact hebben op bepaalde stakeholders. Nog geen compleet verhaal, de wensen en bedenkingen van gemeenteraad worden meegenomen. Er zal concentratie plaatsvinden op de Oostkant van de stad*
  - *wensen en bedenkingen GR*
  - *belang van herstel van vertrouwen*
  -

Visie

- *Veilig en groeiende/innovatieve stad = voor Groningen Aardbevingsbestendig & Kansrijk*
Wat is een veilige stad
  - *scan openbare ruimte*
  - *analyse woningvoorraad; focus hoogbouw*
  - *milieuonderzoek*
  - *bereikbaarheid economisch belangrijke werkgevers*
  - *onderzoek/quick scan risico's scholen en maatschappelijk vastgoed*
  - *onderzoek sociale onrust onder bevolking*
- *Groeiend en innovatief*
  - *regelingen gelijktrekken*
  - *kennisontwikkeling*
  - *stimuleren werkgelegenheid*
  - *energietransitie*
  - *cultureel erfgoed*

Versie 0.07

- *organisatie moet op orde zijn*
- *VHT moet versterkt worden*
- *informatievoorziening; veel vragen over aardbevingsgerelateerde zaken dichtbij bewoners en ondernemers*

Aandachtspunten

- *Positie corporaties; er is een mismatch tussen ambitie gemeente en ambitie corporaties irt de verschillende wijken*
- *Stad kan aantal punten direct uitvoeren en er is voor een aantal ook budget, zou in 2016 gerealiseerd worden, maar hangt wel af van ambitie en getallen. Gemeente zou graag in samenwerking optrekken*
- *Stad is groter en meer middelen; hoe zorg je dat stad niet 'te snel' vooruitloopt op buitengebied - in hoeverre is het samen?*
  - *er bestaat een spanning tussen aparte positie stad en opgaven in buitengebied. Maar gelijke behandeling is wel een basis voor vertrouwen. Stad zal op bepaalde punten een magneet zijn, maar verschillen zullen in MJP uitgelegd moeten worden.*
- *Gelijke behandeling; wat heeft dit voor effect op bestaande regelingen bijv. WVM*

15.6. Participatie/bewonersplatform

(10)(2e)

Benut kennis (10)(2e) (gem HS)

Per versterking een bepaalde opslag rekenen voor kosten van organiseren participatie.

Troonrede: "DE NCG stelt samen met de inwoners een Meerjarenprogramma op".

Versie 0.07

Uitvoering instrumenten

16. Ruimtelijke ordening

(10)(2e) NCG Den Haag, (10)(2e)

Juridisch kader voor doorzettingsmacht NCG

Of hoort dit bij hoofdstuk ruimtelijke context, structuurvisie/instrumentarium?

16.1. Bestemmingsplannen

(10)(2e) Jan Bont]

Gaat NCG bp-wijzigingen voorbereiden?

16.2. Criteria waardestelling

(10)(2e)

16.3. Ruimtelijke kwaliteit

(10)(2e) ...]

16.4. Experimenteergebied

(10)(2e) NCG DH]

16.5. Woningbedrijf

(10)(2e)

Versie 0.07

Herhuisvesting, **oprichting Woningbedrijf**. Deze moet gaan werken vanuit het model dat de woning die gebruikt wordt als wisselwoning/tijdelijke huisvesting uiteindelijk deel uitmaakt van de blijvende voorraad, of dat deze wordt gesloopt. Maw moet onderdeel zijn van de woningbouwprogrammering. (Input regiomanager) De 14 woco's zijn uitgedaagd om een 15^e woco op te richten en te bemensen, die dan wel onder de aansturing van de NCG moet komen.

Versie 0.07

17. Vergunningverlening

(10)(2e), ODG]

Systemsprong in de vergunningverlening: aandachtspunt is dat niet alle gemeenten meedoen. Is klaar voor woningen, komt ook voor agrarische bebouwing en cultureel erfgoed.

Versie 0.07

18. Regelingen

De regelingen en de voorwaarden ervan moeten zo concreet mogelijk onderdeel worden van het MJP. Juridische tekst ook?

Aangeven wat tav uitvoering van de regelingen de lijn was in VoHHvV, en in het aanvullend maatregelenpakket, aangeven wat dat in de uitvoering (door NAM, Dialoogtafel) oplevert, en als conclusie presenteren dat de NCG het zou moeten/kunnen doen.

Uitgangspunten:

- Transparant, toetsbaar en met mogelijkheid tot bezwaar en beroep (geschillen)
- Niet treden in de aansprakelijkheid van de NAM
- Breuk forceren met wie betaalt (NAM) bepaalt (NCG)
- In het systeem dus voldoende waarborgen/comfort voor NAM creëren (NAM er helemaal uit kan niet)
- CVW wordt het pure UO voor het MJP, de aanbesteding vindt plaats door de NAM
- Het zou goed zijn de regelingen en fondsen regelmatig te evalueren en indien nodig te herzien
- Alle regelingen gelden voor het hele gebied (12 gemeenten? Wat IS het gebied?)

Mandaat moet geregeld worden voor NCG om regelingen uit te mogen voeren.

Wat publiek, wat privaat uitvoeren?

18.1. Regeling waardevermeerdering

[Jeroen dB, Gert-Jan, (10)(2e)]

[provincie: (10)(2e); aanspreekpunt NAM is (10)(2e)]

(nu nog onder verantwoordelijkheid bij de provincie Groningen, met UO SNN als uitvoerder)

Moet open staan voor alle huizen die versterkt worden en voor alle huizen die schade hebben, ongeacht de locatie. Levert discussie op met NAM over extra budget of met G9 over verdunnen van de oorspronkelijke 125M€. Optie: Wel relatie van omvang schade / omvang uitkering (in gebied €1000-€4000)

Versie 0.07

18.2. Garantie/Opkoopregeling (opkoopregeling)

(10)(2e) NAM: (10)(2e)

Garantie op toekomstige waardevastheid van eigen investeringen is cruciaal voor de bewoners. Ook voor bv combi met verduurzaming.

18.3. Saneringsregeling

(10)(2e)

Voor wegnemen "rotte kiezen"

18.4. Garantiefonds achterstallig onderhoud

(10)(2e) NAM: (10)(2e)

NAM wil niet als enige geld in dit fonds stoppen.

18.5. Meerkostenregeling nieuwbouw

(10)(2e) NAM: (10)(2e)

% of redelijkerwijs toe te schrijven meerkosten

18.6. Waardedalingsregeling

[iemand van BZK; NAM: (10)(2e)]

18.7. Regeling nieuwbouw innovatie

[...; NAM: (10)(2e)]

NAM heeft nog protocollen voor:

- Afwegingskader Alternatieven herstel/versterking (10)(2e)
- Veilig stellen (10)(2e): juist deze hoort in het publieke domein
- Monumenten (10)(2e)
- Mestkelders (10)(2e)
- Multicausaliteit (10)(2e)
- Proces contra en 3^e deskundige (10)(2e): (10)(2e)
- Schrijnende situaties incl. ondernemers (10)(2e)
- Regeling voor arbitrage/Geschillen cie (10)(2e)

[Input van (10)(2e) hierop]

Versie 0.07

19. Onderzoeken

(10)(2e)

Onderzoeksbudget van Dialoogtafel/Groninger Gasberaad maakt deel uit van het onderzoeksbudget van de NCG. Niet apart afzonderen, in overleg met Gasberaad wordt onderzoeksprogramma ingevuld.

19.1. Woningmarktonderzoek

(10)(2e)

Woningmarktonderzoek iov Dialoogtafel door Boelhouwer/OTB is in December 2015 klaar. Structureel vervolg, ook door koppeling aan werkzaamheden CBS.

Te organiseren actie tbv MJP: bepalen inzet vanaf 2016, afstemming op inhoud zoeken tbv regelingen voor interventies in woningmarkt (garantieregeling en saneringsregeling).

Relatie met Kennisplatform ondergrond? (10)(2e)

Relatie met Kennisplatform bovengrond (10)(2e) wil gem Groningen graag aan bijdragen

Hoe kan de verstoorde woningmarkt worden hersteld? Link naar regelingen.

19.2. Onderzoek RuG Gezondheid

[Jeroen dB]

Aardbevingen: sociale context en psychosociale gevolgen, kwalitatief onderzoek via interviews en focusgroepen

19.3. Participatief vraaggericht onderzoek ZIF over woon- en zorgwensen (zie onder zorg)

19.4. Onderzoek Buck

(10)(2e)

19.5. Kennisplatform ondergrond

Versie 0.07

(10)(2e)

19.6. Kennisplatform bovengrond

[...]

(10)(2e) [levert overzicht van wat er in NCG DH is aan onderzoeken]

Versie 0.07

20. Monitoring & Rapportage

(10)(2e)

Bij monitoring dreigt ook versnippering.

Wat moeten we weten (ivm rapportageverplichtingen aan NAM, TK etc) en wat willen we weten om vast te stellen dat we de doelen van AKG bereiken?

Nulmeting doen, indicatoren bepalen. Kijken naar trends waar we rekening mee moeten houden, zoals krimp, bezuinigingen (“transformaties”), armoede, wijziging in gedrag.

Hoofdonderwerpen:

- Versterkingsopgave (is te tellen, hoeveel woningen veiligergemaakt, versterkt en op norm)
- Kansrijk – economisch (aantal bedrijven en arbeidsparticipatie), opleidingsniveau?
- Vertrouwen/veiligheid: lastigere indicatoren... (onderzoek RuG???)

CMO STAMM kan bijdragen aan bepalen juiste indicatoren ((10)(2e)), deels ook binnen bestaande opdracht van oa provincie.

Het is van belang om een eenduidige standaard te bepalen voor “sociaal” onderzoek; kijk ook naar het onderzoek van de Rug (19.2).

Bepalen wijze en frequentie van rapportage? Max 2x/jaar. Combi met moment van presenteren nieuwe pga-kaart etc?

Versie 0.07

21. Communicatie en informatievoorziening

(10)(2e)

21.1. Communicatie

(10)(2e) Nicolette]

Communicatieplan voor NCG

Uitvoeringskosten

21.2. Informatieplatform

(10)(2e)

Verkenning 3.

Beschikbaarheid van gegevens, beheer van gegevens, analyse en informatieverstrekking aan derden.

Informatieplatform

- Fase 1 winkel open
- Fase 2 volwaardig informatieplatform implementeren
- Fase 3 informatieplatform als basisvoorziening

Versie 0.07

22. Organisatie en staf

(10)(2e) Gert-Jan/ (10)(2e)

Organogram – stuurgroep overheden – gasberaad mts org

Aansturing CVW vanuit NCG (waar zetten we de afspraak hierover in het MJP?)

Rol gebiedsmanagers irt de uitvoering in hun gebied. Mijn beeld: de managers houden gebied betrokken, leggen plannen voor en halen plannen op, maar fungeren niet als opdrachtgever voor bv CVW in hun gebied: dat loopt via het MJP naar de afdeling Projecten van de NCG. Ter beschikking stellen van uitvoeringskracht uit “NCG centraal” aan bv een bepaalde gemeente om het project aldaar te doen.

Gebieds/bewonersbegeleiding, waar zetten we dat neer?

Hier benoemen taken van team MJP, team uitvoering etc.

monitoring en rapportage (wat, wanneer, hoe en aan wie) hier of in apart hoofdstuk?

Bedrijfsvoering

Zie bouwteamrapportages

ICT
P&O
Etc

Deel van NCG maken uit:

- secretariaat Groninger Gasberaad/Dialoogtafel
- Ombudsman/Onafh raadsman
- Geschillencommissie
- Cie bijzondere gevallen

Versie 0.07

23. Begroting

(10)(2e)

Vertaling naar begroting:
apparaatskosten NCG (voor 2016, met doorkijk naar de vier jaren daarna)
raming van kosten te maken door CVW/NAM
bijdragen van derden

Versie 0.07

24. Bijlagen

24.1. Definities

Veiliger maken – alle ingrepen (vaak ook tijdelijk) om de veiligheid gelijk te verhogen zonder aanpassingen aan de hoofddraagconstructie van een gebouw.

Bouwkundig versterken – alle ingrepen om de hoofddraagconstructie van een gebouw (waaronder dak en/of fundering) te versterken, zonder noodzakelijkerwijs volledig te voldoen aan de beschikbare norm voor aardbevingbestendige (ver)bouw.

Aardbevingsbestendige (ver)bouw – de ingrepen waarmee de hoofddraagconstructie van een gebouw wordt versterkt, zodat het gebouw voldoet aan de beschikbare norm voor aardbevingsbestendige (ver)bouw

(referentie: brief Kamp 12-08-2015 aan Dialoogtafel, kenmerk NCG/15099891)

24.2. Verzamelstaat “wat nog te doen”

(10)(2e)

- Bepalen toekomstige rol bouw- en woningtoezicht in dit gebied (kan via gebied specifieke AmvB voor het gaswinningsgebied)
- Toekomstperspectief zorg
- Toekomstperspectief onderwijs
- Bijdragen andere overheden aan verschillende onderdelen van het programma
- Opstellen monitoringsprogramma
- Uitlijnen besluitvormingsproces MJP 2017-2021. Input/uitgangspunt fixeren rond (vlak voor) de zomer, en opstellen/besluitvorming daarna.

24.3. Verantwoording/samenvatting verkenningen

(10)(2e)

24.4. Verantwoording/samenvatting werkconferenties

Versie 0.07

(10)(2e)

24.5. Advies Stuurgroep 25/11

[invoegen]

+ verantwoording van de verwerking